

HOOFSTUK I

FASCISME EN DIE VOORTBESTAAN DAARVAN NA 1945

*"... few problems in recent European history have generated more controversy than the interpretation of fascism."*¹

- S.G. Payne

1. Die fascistiese raaisel

Die Eerste Wêreldoorlog (1914-1918) het die verval van die Westerse wêreld se voorheen stabiele nasionale en internasionale politieke stelsels ingelei. Alhoewel die wortels van die fascisme tot diep in die Europese geskiedenis nagespeur kan word, was die verskynsel hoofsaaklik 'n reaksie op die oorlog en die revolusionêre veranderinge wat dit in die Europese samelewing, politiek en kultuur teweeggebring het. Die onmiddellike oorsprong van die ideologie kan derhalwe tot die politieke omstandighede in Italië aan die begin van die twintigste eeu teruggevoer word.²

Italië se toetrede tot die oorlog in 1915 was hoofsaaklik die gevolg van 'n intensiewe buiteparlementêre veldtog deur 'n groep revolusionêre intervensioniste en het nooit die goedkeuring van die meerderheid inwoners weggedra nie. Die intervensioniste, bestaande uit sosialiste, sindikaliste, republikeine en anargiste, was van mening dat Italië se deelname aan die wenkant voordele vir die land sou inhou in die vorm van gebiedsuitbreiding, internasionale aansien en die instelling van 'n nuwe post-liberale en dinamiese outoritêre regering. Die teleurstellende uitkoms van die vredesluiting het groot ontugtering en ontevredenheid onder oud-soldate veroorsaak. Hulle het die skuld vir Italië se vemederende neerlae voor die deur van die neutrale, onpatriotiese sosialiste en die liberale heersersklas gelê. Dwarsdeur Italië het verenigings van oud-stryders (*fasci di combattimento*) met uiteenlopende programme tot stand gekom. Onder die inisiatief van Benito Mussolini (1883-1945) is 'n vergadering in Maart 1919 in Milaan belê waar die verskillende Fasci (bestaande uit oud-soldate, Futuriste en neo-sindikaliste) tot die Fasci Italiano di Combattimento saamgesmelt het. Vanweë die bedreiging van die Kommunisme het die Fasci se ondersteuningsbasis sedert 1920 ook na die platteland uitgebrei en in Oktober 1921 is die beweging in die Partito Nazionale Fascista (PNF) geherorganiseer. In 1922 het Mussolini sy befaarde Mars na Rome geloods waarmee hy 'n suksesvolle staatsgreep afgedwing en as Eerste Minister van 'n koalisieregering aangestel is. Hierna sou die politieke beweging wat hy begin het onder die naam van die Fascisme 'n omwenteling in die Europese politiek veroorsaak.³

Die woord *Fascio* is sedert 1914 deur verskeie pro-oorlogsgroepe gebruik, en alhoewel dit in die verlede enige linkse of regse politieke groepering omskryf het, is dit hierna hoofsaaklik gebruik om na die intervensioniste te verwys. Sedert 1919 is dit egter uitsluitlik met Mussolini se beweging geassosieër. Die

¹ S.G. Payne, *Fascism*, p. 191.

² P.M. Hayes, *Fascism*, p. 18; J. Krieger (ed.), *The Oxford companion to politics of the world*, p. 294.

³ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 56, 64, 66-67; J.C. Moll, *Fascisme - die problematiek van verklaringsvariante; Fascisme en Suid-Afrika*, pp. 13-14; S.G. Payne, *Fascism*, pp. 45-46.

woord *Fascio* beteken 'n bondel of groep en binne 'n politieke konteks verwys dit na 'n Bond of Vereniging. Dit kan teruggevoer word tot die Latynse woord *fascis*, 'n bondel berkelatte wat om 'n byl vasgebind is en in die Romeinse Ryk gesag gesimboliseer het. Hierdie simbool is dan ook later deur Mussolini se Fascistiese beweging as embleem aangeneem.⁴

Die woord Fascisme is dus aanvanklik gebruik om die politieke stelsel van Mussolini, wat die Italiaanse politiek van 1919 tot 1945 oorheers het, te omskryf. Marxistiese teoretici en anti-fasciste het dit egter gou as verkleinerende term begin gebruik vir enige regeringstelsel of beweging wat teen verteenwoordigende regering of Marxisme gekant was en na 1922 is dit algemeen gebruik om al meer uiteenlopende politieke verskynsels te beskryf. Die gevolg was dat die woord geleidelik sy omskrywende waarde verloor het. Na die Tweede Wêreldoorlog het dit 'n emosioneel belaaide woord van afkeuring geword waarmee feitlik enige onderdrukkende, outoritêre of elitêre regeringstelsel of aktiwiteit omskryf is. Gevolglik is willekeurige kriteria waaronder die voorkoms van verpersoonlike diktatoriale mag, politieke geweld, anti-demokrasie, anti-kommunisme, nasionalisme, rassisme en militarisme, al gebruik om uiteenlopende bewinde soos dié van Franco in Spanje, Perón in Argentinië, Verwoerd in Suid-Afrika, Thatcher in Brittanje, Reagan in Amerika en Pinochét in Chile, as fascisties te karakteriseer.⁵

Fascisme het, vanweë die misdade wat in die naam daarvan gepleeg is, vir baie mense 'n skelterm en die omskrywing van onheil geword en gevolglik is die woord in die gewone omgangstaal feitlik buite herkenning verdraai. Dit is, byvoorbeeld, al gebruik om voorvalle van vandalisme en skurkery in stede en by sokkerwedstryde te beskryf ongeag of die geweldplegers bewustelik deur fascistiese politieke doelwitte en idees gemotiveer is of nie. Dit is ook gebruik om na motorfietsbendes, radikale anti-rook aktiviste (die sogenaamde gesondheidsfasciste) en regse teronistegroepe te verwys. Binne 'n politieke konteks is dit veral deur propagandiste van die voormalige USSR en linkse revolusionêres as 'n verkleinerende term vir enigeen regs van die spreker se politieke posisie gebruik.⁶ Die aanwending van die term fascis het dan ook 'n standaardtegniek geword om kontroversiële kommentaar op politieke ontwikkelings te lewer en om terselfdertyd openbare simpatie van politieke teenstanders te ontnem.⁷

Hierdie misbruik van die term maak die onderskeiding van betekenis uiters moeilik en is een van die oorsake van die verwarring wat daar binne akademiese kringe en die sosiale wetenskappe oor die presiese aard van die fascisme bestaan. Politieke analiste en historici probeer sedert Mussolini se bewindsoomame interpretasies formuleer wat die fascistiese verskynsel sal verklaar. Sedertdien is verskeie uiteenlopende interpretasies en definisies ten opsigte van die fascisme bewoord, maar geen akademiese ooreenstemming kon nog bereik word nie. Die meningsverskille tussen navorsers gaan nie soseer oor die

⁴ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 64; J.C. Moll, *Fascisme ...*, p. 13; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, p. 320; J. Krieger (ed.), *The Oxford companion to politics of the world*, p. 294.

⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 1-2; J. Krieger (ed.), *The Oxford companion to politics of the world*, p. 294; J.C. Moll, *Fascisme ...*, pp. 1-2; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 3-4.

⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 2; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 1, 27-28; J.C. Moll, *Fascisme ...*, p. 2; J. Krieger (ed.), *The Oxford companion to politics of the world*, p. 295; E. Hyams, *A dictionary of modern revolution*, p. 87.

⁷ P.M. Hayes, *Fascism*, p. 9. Dit kan genoem word dat die woord kommunis op dieselfde manier misbruik word.

bestaande feite nie, maar wel oor die interpretasie daarvan, en daarom is die debat van die afgelope paar dekades gekenmerk deur twis en omstredeheid.⁸

Sommige skrywers, byvoorbeeld, sien die fascisme bloot as 'n ver-regse radikaliserings en beskryf die fascistiese bewegings van die tussenoorlogse periode as die aksies van terroriste en individuele diktators. Andere beskou die fascisme as 'n nuwe mag wat van die radikale regsers verskil het en uiteindelik 'n belangrike faktor binne die Europese geskiedenis en elders geword het. Sommige beskou dit as 'n verskynsel wat tot die tussenoorlogse tyd beperk was en wat, vanweë die verskille tussen die ideologies gemotiveerde Nazi-beweging van Duitsland en die meer opportunistiese Fascistiese variante, eintlik slegs op Mussolini se beweging toepasbaar is. Ander aanvaar wel die bestaan van 'n familie van algemene fascisties, maar sluit Nazisme as 'n unieke beweging daarvan uit. Vir andere is die fascisme 'n algemene en internasionale verskynsel wat nie net tot die tussenoorlogse tyd beperk was nie en waarvan die Nazisme en/of Fascisme bloot die mees volledige uitdrukking was.⁹ Aangesien die meeste fasciste hulself deel ag van 'n algemene beweging wat die samelewing wil verander, en omdat daar 'n basiese patroon van beïnvloeding, samewerking en interaksie tussen die verskillende groepe ten opsigte van die siening van 'n nuwe fascistiese orde wat hulle met mekaar deel, bestaan,¹⁰ volg hierdie studie die laasgenoemde interpretasie van die fascisme as 'n algemene en internasionale verskynsel.

Ten spyte van die formulering van uiteenlopende teorieë en benaderings het min navorsers egter gepoog om 'n empiriese definisie van die fascisme te skep. Daar word gewoonlik veronderstel dat die identiteit van die fasciste verstaan word en alle regse outoritêre en anti-linkse groepe word dikwels ook onder die term saamgevoeg. Hierdie afwesigheid van 'n empiriese definisie van wat met fascisme bedoel word en die presiese groepe waarna die term verwys, is volgens Payne 'n groot struikelblok in die begripmatige verduideliking van die verskynsel.¹¹ Uit bogenoemde blyk die belangrikheid daarvan om die kernidees en leerstellings wat alle voor- en na-oorlogse fascistiese bewegings in gemeen het, te identifiseer.¹²

2. Die algemene fascisme

a. 'n Definisie van die algemene fascisme

Griffin het hom dit ten doel gestel om die fascistiese raaisel op te los deur 'n bondige definisie te formuleer wat die kernidees van alle ou en nuwe fascistiese bewegings van regoor die wêreld sal omsluit. Hiervolgens omskryf hy die fascisme as 'n soort politieke ideologie waarvan die mitiese kern in sy verskeie

⁸ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 1; P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 9, 224; R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 2, 6; S.G. Payne, *The concept of fascism*, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, pp. 14, 19; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, p. 320.

⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 4-6; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, p. 320. Sien ook R. Griffin (ed.), *Fascism*, pp. 245-307 vir 'n oorsig oor die verskillende uiteenlopende benaderings t.o.v. die fascisme.

¹⁰ H.R. Kedward, *Fascism in western Europe 1900-45*, p. 5.

¹¹ S.G. Payne, *The concept of fascism*, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, p. 14.

¹² P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 4.

omvormings, 'n palingenetiese of herlewingsvorm van populistiese ultra-nasionalisme is.¹³ Ter wille van duidelikheid regverdig die terminologie nadere beskrywing.

Volgens Griffin is dit noodsaaklik om 'n onderskeid te tref tussen religieuse en politieke ideologie. Religieuse ideologie bevestig die voorrang van die metafisiese bo die sekulêre, terwyl politieke ideologie regverdiging verkry uit 'n kosmologie wat die behoud of verandering van die samelewing as afhanklik van menslike bemiddeling beskou. Daar is 'n belangrike verskil tussen sekulêre politieke bewegings, selfs dié wat tradisionele godsdienstige waardes voorstaan, en politieke militante vorme van georganiseerde en geopenbaarde godsdienste wat die belangrikheid van die geloof, bo die sekulêre magte wat dit verswak, wil herstel. Verskeie politieke bewegings regverdig hulself deur hul beleide met die morele oortuigings van 'n spesifieke geloof te identifiseer. In sodanige gevalle word godsdienstige voorskrifte sonder die amptelike goedkeuring van die godsdienshoofde aangeroop, en wel op so 'n manier dat die politieke en menslike in die plek van die spirituele en metafisiese bemiddeling vooropgestel word. Religieuse politiek word gekenmerk deur die manier waarop sekulêre beleide in godsdienstige terme verklaar word.¹⁴ Alhoewel die fascisme wel in Brasilië, Roemenië, Spanje, België en Suid-Afrika die vorm van religieuse politiek aangeneem het, is die verskynsel volgens Griffin 'n politieke ideologie en nie 'n soort surrogaatgodsdienst soos al deur ander skrywers beweer is nie.¹⁵

Die mitiese kern van 'n politieke ideologie is die fundamentele politieke mite wat aktiviste en ondersteuners mobiliseer. Die politieke mite verwys nie net na spesifieke historiese mites wat ter regverdiging uitgebuit word nie, maar omdat emosie ook 'n belangrike rol in politieke idees speel, ook na die irrasionele hoofbron of dryfveer van alle ideologieë. 'n Mite is meer as 'n verhaal, 'n analogie of 'n metafisiese waarheid. Dit gee 'n doel en betekenis aan 'n beskawing en is 'n bewegende en vormende krag. Daar word hier met mities dus nie die fiktiewe of denkbeeldige bedoel nie, maar wel die inspirerende en revolusionêre mag wat enige ideologie, ongeag klaarblyklike rasionaliteit en pragmatisme, kan uitoefen.¹⁶ Omdat die fascisme vreemdsoortig en veelvoudig in sy verskeie tasbare openbarings is, bestaan gelyksoortigheid vir Griffin slegs in die ideologie se laagste gemene deler of ideaal-tipes mitiese kern, naamlik 'n herlewingsvorm van populistiese ultra-nasionalisme.¹⁷

Die palingenetiese mite van herlewing of hergeboorte, die sogenaamde feniks-motief, is 'n algemene term vir die siening van 'n radikale nuwe begin na 'n periode van vernietiging of skynbare ontbinding, en verwys na 'n revolusionêre nuwe orde wat emosionele mag aan 'n ideologie verskaf. By 'n politieke ideologie sal die siening rondom 'n nuwe samelewing wat deur menslike handeling ingestel moet word, sentreer. Die kern van die politieke herlewingsmite is die geloof dat daar deur 'n waterskeiding of draaipunt in die historiese proses geleef word. Die huidige samelewing se skynbare korrupsie, anargie, verdrukking en verval word beskou as veranderlik, as 'n hoogtepunt wat bereik is en as 'n teken dat die era sy einde bereik

¹³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 26.

¹⁴ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 29-32.

¹⁵ Sien R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 32; M. Baigent *et al.*, *The messianic legacy*, pp. 191-205.

¹⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 27-28; J.B. Whisker, Introduction to the English edition, in A. Rosenberg, *The myth of the twentieth century*, pp. xxvi-xxvii.

¹⁷ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 32.

het en dat 'n nuwe orde te voorskyn gaan kom. 'n Kenmerkende submite van sodanige verwagtings is die idee dat 'n 'nuwe mens' ook bestem is om te verskyn. In hierdie verband het Joseph Goebbels byvoorbeeld aangevoer: "Revolutions create new men first, then new times."¹⁸ Die palingenetiese politieke mite kan wel na 'n terugwaartse nostalgie vir die herstel van die verlede verwys, maar die term sal sy analiserende waarde verloor indien dit tot ultra-konserwatiewe of reaksionêre bewegings met geen sin aan revolusionêre ontwikkeling of nuwe geboorte nie, uitgebrei word. Alhoewel inspirasie uit die verlede geput kan word, wys die tydspyl voorwaarts en nie terugwaarts nie en die herlewingsmite kan derhalwe deel wees van alle ideologieë, behalwe die mees nostalgiese, in hul utopiese, revolusionêre fases. In kombinasie met populistiese ultra-nasionalisme, met ander woorde die herlewing van die totale nasionale gemeenskap, verwys dit egter na iets spesifiek fascisties.¹⁹

b. Kernidees van die algemene fascisme

Bogenoemde definisie veronderstel egter nie dat alle fascistiese groepe fundamenteel dieselfde is en nie van mekaar ten opsigte van nasionale eienskappe, idees, waardes en doelwitte kan verskil nie. Volgens Payne het baie verwaring ontstaan vanweë die veronderstelling dat indien die fascisme as 'n algemene verskynsel geïdentifiseer kan word, dit noodwendig ook as 'n eenvormige ideologie met gelykoortige eienskappe beskou kan word. In der waarheid sluit die ideologie 'n wye verskeidenheid subtypes in.²⁰ Griffin se definisie maak spesifiek voorsiening vir uitgebreide ideologiese ongelykoortigheid tussen verskillende bewegings, en selfs binne dieselfde beweging, maar enkele algemene kernidees as algemene eienskappe van alle fascistiese bewegings kan wel daaruit onderskei word.²¹ Hierdie kernidees is nie uniek aan die fascisme nie en kom ook binne ander radikale groepe voor. Die volgende uiteensetting daarvan moet daarom slegs beskou word as die minimum gemeenskaplike eienskappe wat, in kombinasie met mekaar, fascistiese bewegings kan identifiseer en van ander politieke bewegings kan onderskei.²²

i. Populistiese ultra-nasionalisme

Nasionalisme, waarvan die populistiese ultra-nasionalisme 'n onderafdeling is, is een van die belangrikste magte in die vorming van die moderne geskiedenis en is 'n onderdeel van 'n wye verskeidenheid teenstrydige politieke stelsels en ideologieë. Populisme verwys in hierdie sin na magte wat, ten spyte van 'n leidende elite, van massaondersteuning as basis vir hul regverdiging afhanklik is. Omdat die volk of ras die belangrikste politieke eenheid is, wil populistes binne hierdie konteks dus die ondersteuning van die hele volk of ras mobiliseer. Ultra-nasionalisme verwys na 'n radikale of oordrewe vorm van nasionalisme wat aggressief, eksklusief, chauvinisties en histories selektief van aard is, wat die verering van die nasionale bewustheid beklemtoon, 'n veragting toon vir minderhede en ander volke en gewoonlik ook militarisme,

¹⁸ J. Goebbels, *Michael. A novel*, p. 27. Joseph Goebbels (1897-1945) was Minister van Propaganda en Kulturele Verligting in Nazi-Duitsland. Die genoemde boek is teen ca. 1923 geskryf en kan gesien word as "... a distillation of National Socialist theology, a blueprint of its then-present and future concerns." (A. Parfrey, Preface, in J. Goebbels, *Michael*, p. vi).

¹⁹ Sien R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 33-36.

²⁰ S.G. Payne, The concept of fascism, in S.U. Larsen (ed.) et al., *Who were the fascists*, p. 21.

²¹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 27.

²² Sien S.G. Payne, The concept of fascism, in S.U. Larsen (ed.) et al., *Who were the fascists*, pp. 20, 21.

imperialisme en rassisme bevorder. Populistiese ultra-nasionalisme is daarom gebaseer op die visie van die volk as iets groots, heroïes en suiwer; 'n rasse, historiese, spirituele of organiese werklikheid, 'n natuurlike orde wat besmet kan word deur rasvermenging, immigrasie, die anargistiese en onpatriotiese liberale individualisme, internasionale sosialisme en die ander vreemde magte van die moderne samelewing soos die opkoms van die massamens, die verval van morele waardes, die gelykheidsleer, kosmopolitanisme, feminisme en verbruikersdruk.²³

Die liberalisme se beskouing van die onderlinge verbondenheid van die wêreld is nie versoenbaar met die ultra-nasionalistiese siening nie en derhalwe verwerp die fascisme enigiets wat met liberale instellings of die tradisie van die Verligtingshumanisme verband hou. Die gelykmakende effek van die liberalisme en die lewensomstandighede van die industriële samelewing word verwerp, omdat daar geglo word dat dit uiteindelik die nasionale tradisies, die etniese en nasionale identiteit en daarom ook die totale gemeenskapslewe, sal vernietig.²⁴ Populistiese ultra-nasionalisme verwerp ook die beginsels van absolutisme en pluralistiese verteenwoordigende regering. Anti-demokrasie kan verskeie vorme aanneem, maar behels gewoonlik 'n strewe na 'n sterk regering en 'n staat wat verhewe is bo partye en faksies, 'n afkeer aan parlementêre regering en 'n liefde vir orde en dissipline. Volgens die fascisme is demokrasie en die voorkoms van vrye verkiesings 'n teken van swakheid en korrupsie van die nasionale gees en werk dit verdelend op die volk in. Die demokrasie is verder ook nie versoenbaar met die fascisme se basiese aristokratiese beginsels nie.²⁵ In die woorde van Joseph Goebbels: "Aristocracy = Rule by the best. Nations never govern themselves."²⁶

Fascisme word gewoonlik gekenmerk deur 'n venynige, onversetlike en propagandistiese verwerping van die Marxisme en kommunisme. Die fascisme glo aan die bestaan van 'n natuurlike ongelykheid tussen verskillende volke en rasse en selfs tussen leier en volgeling binne dieselfde volk of ras. Dit is daarom gekant teen die kommunisme se proletariese internasionaleisme en beskou hulself as die enigstes wat die volk van 'n kommunistiese revolusie kan red. Die kommunisme beskou klas as die basiese eenheid van politieke mobilisasie en die klassestryd wat daardeur voortgebring word, verdeel en verswak die nasionale solidariteit en kan tot die vernietiging van nasionale onafhanklikheid en identiteit lei en moet daarom vernietig word.²⁷

²³ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 36-37; M. Billig, The extreme right: continuities in anti-Semitic conspiracy theory in post-war Europe, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 147; P. Hainsworth, Introduction. The cutting edge: The extreme right in post-war western Europe and the USA, in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, pp. 9-10; L.L. Snyder, *Encyclopedia of nationalism*, p. 53.

²⁴ M. Billig, The extreme right ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 147; R. Griffin, *The nature of Fascism*, p. 37; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, pp. 279-280.

²⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 37; C. Seton-Watson, Fascism in contemporary Europe, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 348; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 9; H. Von Maltitz, *The evolution of Hitler's Germany*, p. 277.

²⁶ J. Goebbels, *Michael*, p. 92.

²⁷ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 13; M. Billig, The extreme right ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 147; P. Hainsworth, Introduction ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 12.

ii. Rassisme

Die totale mobilisasie van die volk of ras behels ook 'n negatiewe element, deurdat dit gewoonlik téén ander groepe geskied. Die beskerming van die nasionale gemeenskap teen 'anargistiese' magte en die pogings om 'n gevoel van uniekheid en gemeenskaplike bestemming te herskep, veroorsaak dat die fascisme wesenlik rassisties is. Die fascisme beskou egter nie noodwendig die volk kultureel en histories ten opsigte van biologiese en genetiese terme of die mite van 'n suiwer ras nie, en dit is ook nie intrinsiek dat spesifieke groepe soos Jode, Slawe of Asiërs, uitgesoek moet word vir vervolging nie.²⁸ Volgens Griffin hang die venynigheid en voorwerp van fascistiese rassisme van verskeie bydraende faktore af waaronder die voorkoms van 'n bestaande tradisie van vreemdelingehaat en rassevervolging wat deur die fascistiese beweging as 'n integrale deel van sy herlewingsmite en as werktuig vir massamobilisering gebruik kan word.²⁹

Gedurende die tussenoorlogse periode was anti-Semitisme die belangrikste vorm van rassisme. Ten spyte van die sporadiese voorkoms van swastika-graffiti en die skending van Joodse sinagoges en begraafplase, was openlike anti-Semitisme egter sedertdien 'n rare verskynsel. Dit kan waarskynlik aan die feit dat die gruwels van die Holocaust 'n anti-Semitiese houding grootliks gediskrediteer het, en omdat die ou Joodse stereotipe binne die veranderende sosiale omstandighede begin verdwyn het, toegeskryf word. Die anti-Semitiese tradisie is egter so diep in die Europese geskiedenis gewortel dat dit huidiglik bly voortleef in die vorm van die Holocaust Revisionisme en die sogenaamde Joodse samesweringsteorie.³⁰

Ten spyte van die groeiende aantal anti-Semitiese voorvalle in veral Oos-Europa gedurende die tagtigerjare, verwys Billig na die vervangbaarheid van politieke vooroordele en noem hy dat etnosentriese partydigheid in die na-oorlogse periode eerder teen die meer sigbare minderheidsgroepe en immigrante as teen die Jode gerig is.³¹ 'n Beleid van anti-immigrasie en vreemdelingehaat het dan ook 'n belangrike mobilisasietema vir die meeste hedendaagse fascistiese groepe geword. Die stroom asielsoekers en vlugtlinge uit verskeie wêrelddele na Wes-Europa word deur hierdie bewegings gelyk gestel met die voorkoms van werkloosheid, misdaad, stedelike ontaarding, siektes, verlaagde standaarde en nasionale verval. Die ermosies van die werkers- en laer middelklasse en veral jong werkloos, word opgesweep deur voor te gee dat die immigrante besig is om Europa te 'koloniseer' en 'n bedreiging vir die oorspronklike inwoners inhou.³²

²⁸ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 48; M. Billig, *The extreme right ...*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 147.

²⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 48.

³⁰ C. Seton-Watson, *Fascism in contemporary Europe*, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 344; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, p. 289; M. Billig, *The extreme right ...*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 152-153, 162.

³¹ M. Billig, *The extreme right ...*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 151, 153.

³² C. Seton-Watson, *Fascism in contemporary Europe*, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 344; P. Hainsworth, *Introduction ...*, in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, pp. 8-9, 13-14, 17.

iii. Revolusionêre idealisme

Fascistiese idees verwerp ekonomiese determinisme en materialisme en beklemtoon filosofiese vitalisme, idealisme en die metafisika van die wil waar geglo word dat wilskrag nodig is om denke en aksie te verenig en woorde in daad te verander.³³ Volgens Viereck kan min materiële probleme stand hou teen die mens se intellek en verbeelding en was Hitler se triomf gedeeltelik die triomf van menslike wilskrag oor materie, van nasionale politieke beweegredes oor ekonomiese dryfvere, en van geloof oor wat logika as 'n oormag kon beskryf.³⁴ Die doel van die fascisme se idealisme is die skep van 'n nuwe mens en 'n nuwe sekulêre kulturele styl van fisiese en artistieke uitbundigheid wat moed en durf bewonder.³⁵ Aktiwisme is daarom belangriker as denke en sluit aan by die fascisme se basiese anti-intellektualisme. Opvoeding en professionele kennis lei die mens weg van die instinktiewe en vir 'n fascist is instink belangriker as intellek. Volgens Goebbels: "The miracle of a nation never lies in the brain, but only in the blood."³⁶ Die fascisme se intellektuele tradisie is daarom propagandisties van aard en arm in vergelyking met dié van die Marxisme en Liberalisme. Ten spyte van Hitler se *Mein Kampf* en *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* van Alfred Rosenberg (1893-1946), bestaan daar volgens sommige skrywers in werklikheid geen fundamentele werke soos dié van Marx en Lenin, wat as basis van die ideologie kan dien nie.³⁷ Griffin wys egter daarop dat die fascisme se anti-rasionalisme dit nie verhoed het om 'n groot hoeveelheid woordryke en selfs belese ideologiese werke te ontwikkel of om geselekteerde gedeeltes van die filosofiese en wetenskaplike tradisies van die Weste tot hul eie voordeel aan te wend nie.³⁸

Fascisme is 'n revolusionêre mag wat alle volkselemente wil koördineer in 'n radikale nuwe samelewingstipe met 'n nuwe etos en nuwe politieke, ekonomiese en kulturele strukture. 'n Kemidee binne hierdie konteks is die nasie se val van grootheid en die agteruitgang van die volksgemeenskap. Die fascistiese glo dat die vernietiging wat deur hulle begin is, 'n noodsaaklike voorvereiste vir heropbouing is en dat die individu die volk kan herstel as hy deur middel van aktiwisme en geloof binne die gemeenskap herbore word.³⁹ Volgens Miller is die fascisme 'n opvatting van 'n saamhorige en herenigde volk en daarom word groot klem gelê op verbymarste, parades en uniforms, en op 'n gemeenskaplike liturgie waar beraadslaging en debat deur liedere, fakkels en die verering van fisiese krag, geweld en wreedaardigheid verdring is.⁴⁰ Ten spyte van die fascisme se poging om sy beskouings met historiese, kulturele, godsdienstige en wetenskaplike 'feite' te rasionaliseer, is die emosionele mag daaragter in irrasionele dryfvere en mitiese veronderstellings gewortel. Die fascisme het derhalwe 'n romantiese en emosionele

³³ S.G. Payne, *Fascism*, pp. 10-11; P. Viereck, *Metapolitics*, pp. 278-279.

³⁴ P. Viereck, *Metapolitics*, p. 279.

³⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 47; Z. Sternhell, *Fascism*, in D. Miller (ed.), *The Blackwell encyclopaedia of political thought*, p. 150.

³⁶ J. Goebbels, *Michael*, p. 26.

³⁷ Sien P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 20; H. Von Maltitz, *The evolution of Hitler's Germany*, pp. 13-14, 277; M. Billig, *The extreme right ...*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 148; R. Eatwell, *The nature of the right*, 2: *The right as a variety of "styles of thought"*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 71.

³⁸ R. Griffin (ed.), *Fascism*, p. 6.

³⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 48; R. Eatwell, *The nature of the right*, 1: *Is there an "essentialist" philosophical core?*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 58.

⁴⁰ Z. Sternhell, *Fascism*, in D. Miller (ed.), *The Blackwell encyclopaedia of political thought*, p. 150.

benadering tot probleme van politieke aksie. Dit verklaar hul liefde vir aggressie en hul positiewe evaluering van geweld en die idee van ewige stryd.⁴¹

Massamobilisasie is 'n belangrike doelwit van die fascisme en sluit aan by pogings tot groter politieke militarisering, die gebruik van militêre terminologie en onderskeidingstekens, en die vorming van burgermagroepe. Vir die fascisme is die stryd om 'n ideaal meer eerbaar as 'n samelewing wat op individualisme en profyt gebaseer is. Militarisme word dus ook geassosieër met die kultus van die supermens, die held en die dood, met die mistiek van opoffering, en 'n gevoel van saamhorigheid en kameraderie. Hiermee saam gaan die fascisme se verering van die manlike beginsel wat aansluit by die organiese samelewingsbeskouing. Die regte van die man is dominant terwyl die vrou se rol by die huis is waar sy kinders in die wêreld moet bring om die sterkte en suiwerheid van die ras of volk te onderhou. Dit het ook 'n verband met die fascisme se verering van die jeug bo die ander generasies as die volk se nuwe lewenskrag waarby die kultus van aksie en die wil tot 'n nuwe ideaal inherent aansluiting vind.⁴²

iv. Elitisme

Die fascisme lê sterk klem op die massa en pas sosialistiese tegnieke van massapropaganda en organisasie vir hul eie doeleindes aan. Dit is in werklikheid 'n kombinasie van nasionalisme en sosialisme, maar bevry van laasgenoemde se humanitêre sentimentalisme en Marxistiese dialektiek. Omdat die fascisme verder sterk klem lê op populêre aktivisme, alle klasse binne die volk gelyk wil stel en die bestaande elite as ondinamies en vervalte verwerp, kan dit in 'n sin as 'n anti-elitêre mag beskou word.⁴³ Goebbels het egter aangevoer dat revolusies altyd deur individue gevorm word en dat die massa bloot saamgesleur word.⁴⁴ Alhoewel die ultra-nasionale mite van die fascisme rondom die skep van 'n nasionale gemeenskap sentreer, is die drywende mag daaragter dus nie die spontane protes van die massas nie, maar 'n self-aangestelde elite wat aan hulself die vermoë toeken om die 'ware' behoeftes van die volk te interpreteer. Die fascisme probeer wel om deur middel van opsweping en propaganda in 'n massabeweging te ontwikkel, maar dit word altyd opgelê deur 'n elite in die naam van 'n nasionale gemeenskap wat nog, nadat die beweging die mag oorgeneem het, deur middel van heropvoeding, propaganda en sosiale beheer verwesenlik moet word.⁴⁵

Die fascisme is nie net elitêr in sy taktiek om mag te bekom nie, maar ook in sy basiese samelewingsbeskouing. Die verteenwoordiging van die volk se wil beteken in 'n fascistiese samelewing die toevertrouing van gesag aan 'n elite of leier. Die individu, wat deel is van die organiese samelewing, moet

⁴¹ J. Krieger (ed.), *The Oxford companion to politics of the world*, p. 294; S.G. Payne, *Fascism*, p. 12; R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 27; H. Von Maltitz, *The evolution of Hitler's Germany*, p. 317; H.R. Kedward, *Fascism in western Europe 1900-45*, p. 19.

⁴² R. Eatwell, The nature of the right, 1 ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 57; S.G. Payne, *Fascism*, pp. 11-13; C. Seton-Watson, *Fascism in contemporary Europe*, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, pp. 345-346; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 26.

⁴³ R. Eatwell, The nature of the right, 1 ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 55; P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 63, 67; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 15-16.

⁴⁴ J. Goebbels, *Michael*, p. 27.

⁴⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 41.

gehoorsaam wees aan die staat soos deur die leier verpersoonlik en moet bereid wees om alles op te offer ter wille van die glorie van die volk. Daar bestaan geen individuele vryhede of regte nie. Die fascisme se strewe ten opsigte van die staat is nie beperk tot tradisionele gesagstelsels soos die monargie of korporatisme nie, maar behels 'n nuwe nasionale, sekulêre staat wat gewoonlik outoritêr en republikeins van aard is. Die fascisme is dus populisties in inhoud en retoriek, maar elitêr in die praktyk. Die elitisme kom ook te voorskyn in die beginsel van anti-demokrasie, die deurlopende rassisme, die mite van die nuwe fascistiese mens en in die organisatoriese verskynsels van die paramilitêre elite en die leiersfiguur.⁴⁶

Die tradisionele en wetlike begrippe van gesag word deur die fascisme verwerp ten gunste van 'n besielde elite aan die hoof van 'n massabeweging. Die meeste fascistiese bewegings funksioneer op die basis van verkose leierskap (ten minste deur die party elite) en die leierkultus is nie noodwendig 'n kernkomponent van die algemene fascisme nie. Tog is daar 'n neiging om die funksie van leierskap, hiërargie en onderdanigheid te beklemtoon en neig die meeste fascistiese bewegings na 'n outoritêre, charismatiese, individuele leierskapstyl van bevelvoering. Die leierskapsbeginsel en idee van onfeilbaarheid wat daarmee geassosieër word, word dikwels as versekering voorgehou om die teenstrydighede tussen propaganda en die werklikheid te oorkom. Die fascisme is dus 'n charismatiese politieke mag en, waar grondwetlike meganismes in 'n liberale demokrasie die vreedsame verandering van ministers, staatshoofde en regerings verseker, beteken die dood van 'n fascistiese leier gewoonlik ook die ontbinding van die regeringstelsel of beweging wat hy verpersoonlik het.⁴⁷

v. Modernisme

Die fascisme se verwerping van die moderne liberale samelewing se verstedeliking, industrialisasie, liberale opvoeding, rasionele materialisme, individualisme, sosiale onderskeiding en pluralistiese selfstandigheid, word soms deur teoretici geïnterpreteer as 'n verwerping van die modernisme self. Die fascisme interpreteer die geskiedenis volgens mitologiese terme en die primitiewe kom wel in die partyrituele, die gebruik van antieke simbole en die rassegevoel tot uiting. Die brutaliteit van politieke aksies dui in 'n mate ook op die verwerping van beskaafde waardes. Tog vorm die ideologie eintlik 'n kombinasie van modernisme en anti-modernisme. Die Italiaanse beweging van Mussolini het klem gelê op die samestelling van nuwe industrieë, tegnologiese futurisme en produktiwiteit, en is beïnvloed deur die Futuristiese kunstenaars wat die moontlikhede van die moderne tegnologie beklemtoon het en teen beide die internasionale, onpatriotiese sosialiste en die rustige konserwatiewes gekant was. Die fascisme toon in der waarheid 'n groot respek vir die moderne samelewing, materiële vooruitgang en die moderne tegnologie wat deur die ondersteuners daarvan behou en uitgebuit word.⁴⁸

⁴⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 41; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 12; S.G. Payne, *Fascism*, p. 9; P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 48-49.

⁴⁷ S.G. Payne, *Fascism*, pp. 13-14; S.G. Payne, *The concept of fascism*, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, p. 21; R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 42-43; P.M. Hayes, *Fascism*, p. 163.

⁴⁸ S.G. Payne, *The concept of fascism*, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, p.18; H.R. Kedward, *Fascism in western Europe 1900-45*, pp. 18, 26-27; N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, pp. 320-322.

Cantor kom derhalwe tot die gevolgtrekking dat die fascisme aan die een kant voordeel uit die modernisme getrek het en selfs in 'n mate 'n aaklige en dodelike spotbeeld daarvan geword het. Aan die ander kant is die fascisme teenstrydig met die modernisme ten opsigte van die voorkoms van historisme, neo-Victorianisme, en die onderskrywing van die populisme in die kultuurbeleid en die verhaal in die kunste.⁴⁹ Griffin wys egter daarop dat ten spyte daarvan dat sekere fascistiese mites wel radikaal anti-stedelik, anti-sekulêr en/of nostalgies ten opsigte van 'n voor-industriële heroïese idille is, dit eintlik bloot die ontaardende elemente van die moderne samelewing is wat verwerp word. Die fascisme bou retories op die glorieryke eras in die nasionale geskiedenis om 'n herskeppende etos op te roep as voorvereiste vir 'n nasionale hergeboorte en nie om sosio-politieke patrone vir herhaling aan die hand te doen nie. Die fascisme verwerp slegs die vervalde eienskappe van moderniteit om dit met 'n nuwe samelewingstipe te vervang en verteenwoordig daarom eerder 'n alternatiewe moderniteit as 'n verwerping daarvan.⁵⁰

vi. Ekonomiese beleid

Die ekonomiese doelwitte van die meeste fascistiese bewegings is gewoonlik vaag en daar bestaan in werklikheid geen universele fascistiese ekonomiese program nie. Marxiste kritiseer die fascisme verkeerdelik as die laaste vashouplek van die kapitalisme. Binne 'n fascistiese staat word die kapitalisme wel beskerming en sekuriteit gebied, maar ten koste van sy onafhanklikheid. Fascistiese ekonomiese beleid word gewoonlik binne 'n ideologiese raamwerk saamgevoeg sonder om veel aandag aan die praktiese behoeftes en ekonomiese wense van sy ondersteuners te gee. Dringende vrae oor ekonomiese aktiwiteite word dikwels met beloftes van die volbrenging van 'n sogenaamde 'goue land' ter syde gestel. Fascisme se verwerping van klasgrense en die beklemtoning van die nie-ekonomiese waardes van die individu en samelewing soos heroïsme, self-opoffering, dissipline en kameraderie, onderskei dit van die klasbewuste en ekonomies gedetermineerde ideologieë van die kapitalisme en sosialisme.⁵¹

Outarkie (of selfvoorsiening) is dikwels 'n eienskap van fascistiese ekonomiese denke, omdat dit nasionale heropbou kan verseker. Dit word ook geassosieër met die idee van die korporatiewe staat alhoewel korporatisme nie noodwendig 'n doelwit van die algemene fascisme is nie. Die korporatiewe staat sluit aan by die organiese beskouing van die samelewing, en alhoewel dit bloot 'n organisatoriese struktuur vir industriële beheer is, bied dit 'n effektiewe derde weg tussen kapitalistiese individualisme en sosiaal-kommunisme.⁵² Volgens Seton-Watson behels die korporatiewe droom 'n organiese of nasionaal-sosialistiese staat waarin kapitaal en arbeid, die gesin, beroepsrigtings en die plaaslike gemeenskap, ter wille van die verhewe belange van die volk, geïntegreer word.⁵³

⁴⁹ N.F. Cantor, *Twentieth century culture*, p. 322.

⁵⁰ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 47.

⁵¹ Sien P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 22; S.G. Payne, *Fascism*, p. 9; H.R. Kedward, *Fascism in western Europe 1900-45*, pp. 216-218; A.S. Milward, *Towards a political economy of fascism*, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, pp. 61, 64; P.M. Hayes, *Fascism*, p. 172.

⁵² P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 89, 105; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 23-24; S.G. Payne, *Fascism*, p. 9.

⁵³ C. Seton-Watson, *Fascism in contemporary Europe*, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 349.

Outarkie en korporatisme is nie uitsluitlik fascistiese begrippe nie en die fascisme huldig in werklikheid min oorspronklike idees ten opsigte van die ekonomie. Die fascisme se ekonomiese beskouing is 'n sintese van linkse en regse beginsels waar privaatbesit as die basis van die gemeenskap aanvaar word, maar die staat beheer oor sakebelange verkry. In kort kan genoem word dat die fascisme na 'n nuwe tipe geregleerde, geïntegreerde, nasionale ekonomiese struktuur strewende om in 'n mate sosiale verhoudings te omvorm. Hierdie struktuur kan 'n nasionaal-sindikalistiese, nasionaal-sosialistiese of nasionaal-korporatistiese vorm aanneem.⁵⁴

vii. Buitelandse beleid

Alhoewel die idees oor nasionalisme en rassemeerderwaardigheid, en die verering van oorlog as 'n oorlewingsstryd, regverdiging kan bied vir anneksasie en verowering, is die algemene fascisme nie inherent imperialisties nie. Die fascisme soek egter wel na 'n nuwe orde ten opsigte van buitelandse betrekkinge, na nuwe alliansies of verhoudings met kontemporêre magte en 'n nuwe status vir die vaderland in die wêreld. As 'n vorm van ultra-nasionalisme sal die fascisme ook reageer teen enige sigbare teken van skynbare nasionale swakheid, hetsy buitelandse dominasie, demografiese afname of vermedering binne die internasionale politieke sfeer, maar die beklemtoning van die hergeboorte van die nasionale gemeenskap impliseer nie noodwendig 'n behoefte aan meer leefruimte of verowering nie.⁵⁵

Die algemene fascisme kan drie beleide ten opsigte van verhoudings met ander lande handhaaf: 'n neutrale beleid, waar ideologie as 'n eksklusief plaaslike saak beskou word; 'n imperiale beleid, waarvolgens 'n volk 'n veronderstelde historiese bestemming het om grondgebied uit te brei of om oor ander te heers; en 'n universele beleid, wat met 'n gevoel van saamhorigheid met ander volke wat ook probeer om hulself te herskep, geassosieër word. 'n Belangrike tema van die kontemporêre fascisme is juis die idee van 'n 'Europa van Volke'. Dit behels die beklemtoning van Europese eenheid, van nasionalisme binne 'n groter Europa en die herlewering van 'n onafhanklike Europese vasteland om as 'n derde mag tussen Moskou en Washington te funksioneer.⁵⁶

viii. Die fascistiese paradoks

Kedward beskou die fascisme as 'n ingewikkelde sintese van botsende idees tot 'n nuwe en unieke geheel om 'n 'derde weg' te vorm tussen kapitalisme en sosialisme, rasionalisme en irrasionalisme, die beskaafde en primitiewe, die massa en die elite. Die fascisme het verskillende idees, metodes en instellings binne 'n eenheid saamgesnoer wat so vol teenstrydighede was dat 'n vroeë verval van die beweging algemeen

⁵⁴ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 23; R. Eatwell, The nature of the right, 1 ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 50; R. Eatwell, Conceptualizing the right: Marxism's central errors, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 30; S.G. Payne, The concept of fascism, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, p. 21.

⁵⁵ S.G. Payne, *Fascism*, p. 10; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 25; R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 48-49.

⁵⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 49; C. Seton-Watson, Fascism in contemporary Europe, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 347.

voorspel is. Omdat die aard van die fascisme nie konstant is nie, beklemtoon Kedward hierdie een sentrale eienskap, die paradoks, as die kragpunt van die ideologie.⁵⁷

Die paradoks veroorsaak egter ook 'n inherente strukturele swakheid wat die fascisme se doeltreffendheid as politieke mag beperk en veroorsaak dat dit net 'n randstandige rol in die vorming van die sosio-politieke orde van die moderne samelewing speel. Die kernite is ontvanklik vir verskeie interpretasies van idees en beleide, sodat 'n verskeidenheid wedywerende faksies en strominge binne selfs dieselfde beweging voortgebring kan word. Faksiestryd is daarom algemeen as gevolg van die spanning wat daar tussen ideologie, beleid en leierskap bestaan, en verskille oor die interpretasie van die ideologie en die keuse van taktiek en programme is dikwels ineengevleg met die binnegevegte van leidende persoonlikhede. Daar is, vanweë pogings om verskillende belange te dien of om meer onmiddellike doelwitte te bereik, gewoonlik ook teenstrydighede tussen die ideologiese basis en die praktyk. In hierdie geval kan slegs effektiewe leierskap en taktiek 'n beweging tot 'n relatiewe samehangende geheel vorm wat net in ideale toestande 'n groot aantal ondersteuners sal trek. Dit veroorsaak dat die fascisme net 'n opposisionele mag is solank as wat die klimaat van nasionale krisis voortduur en dat dit 'n reaksionêre, onderdrukkende mag word sodra dit bewind oomeem.⁵⁸ Volgens Griffin kan die fascisme daarom slegs sy momentum en samehang behou deur aanhoudend voorvalle te ontketen wat oënskynlik die belofte van permanente revolusie of aanhoudende wedergeboorte vervul.⁵⁹

c. Fascisme en die regses

Bogenoemde kernidees kan, in geheel, gebruik word om 'n omskrywing te gee van wat met die fascisme bedoel word. Baie daarvan is egter nie uniek aan die fascisme nie en word ook onder regse en selfs revolusionêre linkse groeperings aangetref.⁶⁰ Omdat die fascisme algemeen as 'n ver-regse ideologie beskou word, maar alle ver-regse groeperings nie noodwendig fascisties is nie,⁶¹ is dit nodig dat die fascisme se verhouding met die regse politiek duideliker omskryf word.

Aan die begin van die twintigste eeu het nuwe groepe konserwatiewe outoritêre en radikaal regse groeperings ontstaan wat dikwels met die fascisme in verband gebring is, omdat hulle soms dieselfde doelwitte gehad het, teen dieselfde dinge soos Marxisme en Liberalisme gekant was en vanweë taktiese en pragmatiese redes verskeie alliansies met mekaar gevorm het.⁶² Volgens Griffin wys die fascisme se ultra-nasionalisme, die vyandigheid teenoor beide die gelykheidsleer en die internasionale sosialisme, die samewerking met tradisionele regse of konserwatiewe magte en die voortdurende beroeping op fundamentele geestelike waardes ook op die verwantskap daarvan met die breë regse ideologie.⁶³ Ten

⁵⁷ H.R. Kedward, *Fascism in western Europe 1900-45*, pp. 6, 9-10, 19, 26-27, 32-33, 34.

⁵⁸ Sien R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 39-40, 43-44; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 20-22; P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 17-18, 164; S.J. Woolf, Introduction, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, pp. 10-13.

⁵⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 40.

⁶⁰ Sien bv. R. Eatwell, The nature of the right, 1 ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 48-57.

⁶¹ M. Billig, The extreme right ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 146.

⁶² S.G. Payne, *Fascism*, pp. 14-15.

⁶³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 49.

spyte hiervan is die fascisme se verband met die regsse uiters problematies, nog te meer omdat die begrip van die regsgeesinde politiek self moeilik omskryfbaar is.⁶⁴

Taktiese alliansies met regse groepe word slegs deur die fascisme gevorm om mag te bekom en te behou, terwyl die beklemtoning van glorieryke elemente in die nasionale tradisie nie soos by die regsse, 'n terugkeer na 'n legendariese goue era beteken nie. Die verlede word bloot as mitiese krag en inspirasie vir die nuwe orde gebruik varweë die ewige waarhede wat dit vir die opkomende nasionale gemeenskap kan bevat. Omdat die fascisme anti-konserwatief is en veg vir 'n nuwe visie, 'n derde weg en 'n radikale breuk met alle tradisionele partye en ideologieë, sal dit volgens Griffin dalk beter wees om dit in 'n afdeling van sy eie, dit wil sê bokant die indeling tussen links en regs, te plaas.⁶⁵ Dit sluit ook aan by die sienings van ander skrywers wat beweer dat die fascisme, omdat dit parlementêre demokrasie verwerp en poog om 'n middeweg tussen die kapitalisme en kommunisme te vind, eerder 'n politieke leerstelling van die ekstreme of revolusionêre middelpunt is.⁶⁶ Griffin noem egter dat dit vir praktiese doeleindes redelik is om die fascisme as 'n soort onderafdeling, met sy eie spesifieke eienskappe, van die ultra-regse politiek te beskou.⁶⁷

Volgens Payne is dit nodig om 'n onderskeid te tref tussen die fascisme en regse outoritarisme, omdat die oorsaak van verwarring by die identifikasie en definisie van die algemene fascisme juis in 'n mislukking lê om tussen fascistiese bewegings en die nie-fascistiese (soms proto-fascistiese) konserwatiewe outoritêre en radikale regse groepe te onderskei. Die fascisme en konserwatiewe outoritêres verteenwoordig kultureel en filosofies twee teenoorstaande pole, terwyl verskeie elemente van die radikale regsse tussenin gevind word: Die konserwatiewe, outoritêre regsse is geneig om hulself van die fasciste te onderskei, terwyl die radikale regsse soms doelbewus die verskille verberg. Die konserwatiewe, outoritêre regsse is meer gematigd en konserwatief as die fasciste, en selfs in gevalle waar die openbare estetika en choreografie van die fascisme oorgeneem word, is die simboliek meer tradisioneel en word meer direkte konserwatiewe onafgebrokenheid beklemtoon. Die radikale regsse is weer meer regs as die fasciste. Hulle is ter wille van ondersteuning verbind tot die bestaande elite en strukture en is nie bereid om die klaslose massamobilisasie en vereiste sosiale, ekonomiese en kulturele verandering van die fascisme te aanvaar nie. Wat betref geweld, outoritarisme, militarisme en imperialisme is hulle soms net so fanaties soos die fasciste en verskil hulle in hierdie opsig van die outoritêre regsse.⁶⁸

Die konserwatiewe outoritêres se filosofie en ideologie is gebaseer op 'n kombinasie van rasionalisme, pragmatisme en godsdiens, in teenstelling met die fascisme se kulturele mistiek en sekulêre vitalisme, irrasionalisme en neo-idealisme. Hulle is slegs in 'n beperkte sin anti-konserwatief, omdat hulle met die meer gematigde, parlementêre vorme van konserwatisme wil breek, maar wetlike bestendigheid wil behou.

⁶⁴ Sien bv. P. Hainsworth, Introduction ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 3.

⁶⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 49-50.

⁶⁶ Sien R. Eatwell, The rise of 'left-right' terminology: The confusions of Social Science, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 36-37, 38.

⁶⁷ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 50.

⁶⁸ S.G. Payne, The concept of fascism, in S.U. Larsen (ed.) *et al.*, *Who were the fascists*, p. 22; S.G. Payne, *Fascism*, pp. 14-15, 17, 18, 20-21.

Die radikale regses wil weer die bestaande liberale politieke stelsel vernietig, maar bepleit in die plek daarvan eerder monargisme of Katolieke neo-korporatisme as die meer radikale vorme van diktatorskap. Die regses se elitisme en eise om streng leierskap word getemper deur hul beroeping op tradisionele wettighede. Alhoewel die outoritêre regses soms daarin slaag om massaondersteuning te mobiliseer, het die radikale regses min populêre trefkrag. Hulle bestaan uit tradisionele elites en nie nuwe groeperings van gedeklasseerde radikale nie, en hul doel is eerder die manipulasie van die bestaande stelsel as politieke oorwinning vanaf die straat. Die radikale regses is daarom tot 'n groot mate van die weermag vir ondersteuning afhanklik en omdat hulle nie met die bestaande weermag wil meeding nie, verwerp hulle die fascistiese beginsel van 'n burgermag en massa militarisering. Al drie groepe beklemtoon ekonomiese ontwikkeling, maar terwyl die fasciste groter voorrang aan modernisme gee, wend die outoritêre en radikale regses hulle tot korporatisme. Al drie staan ook sosiale eenheid en ekonomiese harmonie voor, maar vir die regses beteken dit bloot die behoud en versterking van die bestaande sosiale hiërargie. Die fascisme is daarenteen 'n revolusionêre mag wat die sosiale klas- en statusverhoudings van die samelewing wil verander.⁶⁹

Afgesien van bogenoemde is daar steeds 'n aantal bewegings met 'n palingenetiese ultra-nasionale kern wat nie duidelik binne die fascistiese afdeling pas nie. Die mees problematiese is dié wat die retoriek van 'n hergebore volk gebruik en die liberalisme in teorie verwerp, maar te elitêr of utopies is om 'n massabeweging op te bou om mag deur 'n kombinasie van wetmatigheid en geweld te bekom. Hierdie sogenaamde proto-fasciste breek in die praktyk nooit radikaal met die parlementêre demokrasie en tradisionele konserwatisme nie. Hulle is nie radikaal genoeg om die tradisionele regerende elite en die bestaande politieke orde te vernietig om 'n nuwe orde tot stand te bring nie, en hulle plaas hulself nooit in 'n posisie om hul woorde in revolusionêre daade te omskep nie. Ware fascisme is wel radikaal genoeg in sy strewes, uitermatig in sy taktiek en aksiegeoriënteerd in sy denkwysse om ten minste te probeer om 'n revolusionêre massabeweging te vorm om mag mee oor te neem.⁷⁰

3. Die voortbestaan van die fascisme na 1945

"It is only too true that Fascism and Nazism have not been rooted out. They are there. They are dormant at this present time, but it is possible that they might once more be fanned into flame."⁷¹

- Lord Jowitt, Britse Laerhuis, Desember 1946

Alhoewel daar algemeen geglo is dat die fascisme in 1945 vernietig is, het die Geallieerde militêre oorwinning oor die magte van Hitler en Mussolini egter nie daarin geslaag om fascistiese idees, instellings en ambisies uit te wis nie. Wilkinson voer aan dat baie navorsers verbysterd is deur hierdie oorlewing van Nazi ekstremisme en fascisme en dat dit die politieke wetenskap se bestaande teorieë oor politieke

⁶⁹ S.G. Payne, The concept of fascism, in S.U. Larsen (ed.) et al., *Who were the fascists*, p. 23; S.G. Payne, *Fascism*, pp. 17-20.

⁷⁰ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 50-51.

⁷¹ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 22-23.

deelname en rasonale politieke keuse, misken.⁷² Die raaisel verdwyn egter indien dit teen die agtergrond van die na-oorlogse gebeure gesien word.

a. Denazifikasie en die Koue Oorlog

i. Die Geallieerde oormame van Italië en Duitsland

Die Geallieerde oormame van Italië was in 'n sin minder ontwrigtend as in die geval van Duitsland. Die Geallieerdes het nie die hulpbronne gehad om die Fascistiese elemente uit die Italiaanse establishment, polisie, kerk en regsbank te verwyder nie en baie Fasciste het gevolglik in hul staatsposte aangebly. Verder het Italië gou die status van 'ere-oorwinnaar' verkry en het die Geallieerde magte, anders as later in Duitsland en Oostenryk, nie veel in Italiaanse interne sake ingemeng nie. Alhoewel die grondwet van die nuwe Italiaanse Republiek die herinstelling van die PNF verbied het, het ondersteuners van Mussolini in 1946 die Movimento Sociale Italiano (MSI) gestig om die tradisionele Fascistiese stemme te trek.⁷³ Volgens Von Beyme het die beperkte uitwerking van 'defascistisasie', die relatiewe bloedlose Fascistiese rekord, die beperkte en toevallige, tog regsgedwonge vervolging van die Fascisme, en die volharding van 'n breë sfeer van persoonlike privaatheid, alles bygedra tot die voorbereiding van 'n relatiewe vinnige hersiening van regse ekstremisme in Italië.⁷⁴

Met die Geallieerde oormame van Duitsland is egter 'n omvattende proses van denazifikasie van stapel gestuur in 'n poging om die Nasionaal-Sosialisme se indoktrinering te verbreek en om 'n Nazi herlewing te voorkom. Tydens die Potsdam-konferensie⁷⁵ is voorsiening gemaak vir die kansellering van alle Nazi-wetgewing en die ontbinding van die Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP), die arrestasie en verhoor van oorlogsmisdadigers en ander invloedryke Nazi-leiers en senior amptenare, en aanvanklik ook vir die verwydering van alle lede van die NSDAP uit openbare en semi-openbare poste en posisies van verantwoordelikheid binne privaatondernemings. Die Geallieerde intelligensiedienste het vir die eerste twee jaar na die oorlog hoofsaaklik op die waarneming van moontlike ondergrondse weerstandsbewegings en die aankeer van oorlogsmisdadigers gekonsentreer. Teen die middel van 1947 was dit egter duidelik dat daar nie veel gevaar van 'n groot Nazi herlewing was nie. In 1945 is 'n sentrale register, *Central Registry of War Criminals and Security Suspects* (CROWCASS), opgestel om die vervolging van oorlogsmisdadigers aan te help. Onvoldoende hulpbronne, fondse en personeel, en die onenigheid onder die Geallieerdes oor die interpretasie van beleide ten opsigte van oorlogsmisdade en

⁷² P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 1, 9.

⁷³ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 55-56; G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 10; K. Von Beyme, Right-wing extremism in post-war Europe, *West European Politics* 11(2), April 1988, pp. 8-9.

⁷⁴ K. Von Beyme, Right-wing extremism in post-war Europe, *West European Politics* 11(2), April 1988, pp. 8-9.

⁷⁵ W. Friedmann, *The Allied military government of Germany*, verskaf afskrifte van amptelike dokumente soos die Potsdam Ooreenkoms (pp. 261-269), dokumente tov denazifikasie soos die *Control Council Directive No. 24; Removal from office and from positions of responsibility of Nazis and of persons hostile to Allied purposes* (pp. 308-314), en *Control Council Directive No. 38; The arrest and punishment of war criminals, Nazis and militarists and the interment, control and surveillance of potentially dangerous Germans* (pp. 314-326).

strawwe, het veroorsaak dat baie Nazi's daarin geslaag het om hul identiteit te verander of om in senior posisies aan te bly.⁷⁶

Duitsland is met die beëindiging van die oorlog in chaos gedompel, die ekonomie is feitlik vernietig en groot getalle mense het rondgetrek of geprobeer om na die Weste te vlug. Vir 'n tyd lank was sigarette en sjokolade die enigste handelsmiddele en gevolglik was handel op die swartmark of spioenasie die enigste maniere waardeur 'n bestaan gemaak kon word. Die Geallieerde administrateurs het boonop die heksejag op oorlogsmisdadigers as 'n verdere bron van wanorde beskou, omdat hulle al meer van oud-Nazi's afhanklik geraak het om die staatsdiens te laat funksioneer. Sonder die hulp van Duitse kollaborateurs sou die beheer, polisiëring en heropbou van die land ondenkbaar gewees het. Die Geallieerde intelligensiedienste het daarom immunititeit aan Nazi's begin gee in ruil vir geheime inligting wat hul doelwitte kon bevorder. Die proses van denazifikasie het onprakties begin lyk, die onderskeie Geallieerde militêre regerings het geen uniforme beleid ten opsigte daarvan gevolg nie en meningsverskille oor die toepassing daarvan was algemeen.⁷⁷

Die Britte, Amerikaners en Franse het besluit om die bestaande sosiale en ekonomiese stelsel te behou en is gevolglik voor die keuse gestel om óf feitlik alle industriële leiers wat met die Nazi-regering geassosieërd was, te arresteer, óf om geregtigheid ter wille van die herstel van 'n ekonomiese en administratiewe infrastruktuur, op te offer. Die gevolg was dat minder individue geïdentifiseer en vervolg is as wat moontlik was, en dat veral diegene in hoër posisies binne die industrieë, bankwese en regbank met rus gelaat is. Die USSR het die ingewikkelde denazifikasieproses van die ander vermy en ekonomiese beheer aan 'n nuwe bestuurdersklas oorgedra, sodat baie oud-konsentrasiekampinwoners en oud-kommuniste, soms sonder die nodige kwalifikasies of ondervinding, aangestel is. Die Russe het denazifikasie hoofsaaklik aan die Duitse organisasies wat hulle polities vertrou het, oorgelaat. Baie oud-Nazi's het egter ook in senior poste binne die groot sakebelange en weermag van Oos-Duitsland aangebly. In Augustus 1947 het die USSR die Weste voorgespring deur aan te kondig dat die gewone NSDAP-lede voortaan volledige politieke en burgerregte sou geniet en dat denazifikasie slegs tot oorlogsmisdadigers, aktiewe Nazi's en oud-lede van kriminele organisasies soos die SS, SD en Gestapo, beperk sou wees.⁷⁸

ii. Die aanvang van die Koue Oorlog

Betrekkinge binne die Alliansie het gou vertroebel en teen 1948 het 'n oorlog tussen die Weste en die USSR na 'n groot moontlikheid begin lyk. Met die aanvang van die Koue Oorlog het die Geallieerde intelligensiedienste se fokus vanaf oorlogsmisdadigers na die onderdrukking en monitering van kommunisme en die inwin van inligting oor die USSR, verskuif. Gevolglik was hulle al meer bereid om

⁷⁶ W. Friedmann, *The Allied military government of Germany*, pp. 111-112, 118; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 52-53; D. Childs, *The far right in Germany since 1945*, in L. Cheles (ed.) *et al.*, *Neo-fascism in Europe*, p. 68; M. Linklater *et al.*, *The fourth reich*, pp. 135, 136.

⁷⁷ W. Friedmann, *The Allied military government of Germany*, pp. 113-114; M. Linklater *et al.*, *The fourth reich*, p. 134; J. Loftus, *The Belarus secret*, p. 60.

⁷⁸ W. Friedmann, *The Allied military government of Germany*, pp. 113, 119, 122, 124-125; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 52-53; Anon., *Für ehrliche zusammenarbeit*, *Der Spiegel* 19, 1994-05-09, p. 91.

misdade oor die hoof te sien in ruil vir die kennis en ondervinding wat oud-lede van die Nazi's se geheime dienste soos die Abwehr (militêre intelligensie), SD en Gestapo, hulle kon bied. Verskeie senior Nazi intelligensiebeamptes het op hierdie manier immuniteit en selfs 'n nuwe loopbaan gekoop soos in die geval van die Gestapo-hoof in Lyons, Klaus Barbie (1913-1991) wat in Frankryk vir oorlogsmisdade gesoek is en deur 'n deel van die Amerikaanse intelligensiediens beskerm is. Die bekendste was egter Reinhard Gehlen, die Nazi hoof van militêre intelligensie aan die Oosfront, wat kort na die oorlog sy spioenasienetwerk agter die Ystergordyn en sy intelligensie oor die USSR ter beskikking van die VSA gestel het. Hy is daarna toegelaat om sy eie intelligensieryk onder toesig van die CIA in Wes-Duitsland op te bou, en in 1956 het hy amptelik hoof van die Federale Republiek se geheime diens geword. Verskeie oud-spioene van die Derde Ryk is deur Gehlen gewerf en vals dokumente en skuilname is aan die oorlogsmisdadigers onder hulle verskaf om hulle teen vervolging te beskerm. Ook die USSR het oud-Nazi's vir militêre en intelligensiekringe gewerf en sedert 1952 is oud-lede van die Gestapo en offisiere van die Abwehr, waaronder vele oorlogsmisdadigers, ook deur die Oos-Duitse geheime polisie in diens geneem.⁷⁹

Sedert 1948 het 'n afdeling van die Amerikaanse geheime dienste 'n ondergrondse netwerk in die vorm van kommando-eenhede agter die Ystergordyn beplan om, in die geval van 'n oorlog met die USSR, die kommunistiese aantog te vertraag en om as gidse vir die Geallieerde inval op te tree. As kern van hierdie guemillamagte is Oos-Europese Nazi kollaborateurs, wat soortgelyke werk vir die magte van die Derde Ryk verrig het, gewerf. Van hierdie mense, waarvan baie ook vir oorlogsmisdade gesoek is, het later beskerming en 'n veilige toevlug in die VSA gevind. 'n Soortgelyke anti-kommunistiese paramilitêre front is regdeur Wes-Europa (insluitende Swede en Switserland) gevorm. In 1990 is die Italiaanse groep, Gladio, wat 'n rol in die interne politiek van Italië gespeel en onder meer regse terroristegroepe gefinansier het, ontmasker. Dit is na bewering in 1972 ontbind. Soortgelyke operasies het ook in België, Nederland, Portugal, Turkye en Frankryk aan die lig gekom. Die Griekse netwerk, Sheepskin, is eers in 1988 ontbind. In Duitsland is oud-Nazi's van die SS en Waffen-SS met die medewete van onder andere die kanselier, Konrad Adenauer, deur die Britse Secret Intelligence Service (SIS) gewerf en opgelei en binne die spioenasienetwerk van Gehlen opgeneem.⁸⁰

Die Koue Oorlog was dus direk of indirek 'n seën vir baie Nazi-misdadigers. In die vroeë vyftigerjare het duisende amnestie ontvang en teen 1951 was die meeste doodsvonnisse versag en helfte van die skuldigbevindes, insluitende al die industriële leiers, vrygelaat. Die Koue Oorlog het Wes-Duitsland nader aan die Weste gebring en Adenauer het daarop begin sinspeel dat die volgehoue vervolging van Nazi-misdadigers Duitsland se ondersteuning van die Westerse Alliansie in gevaar kon stel. In 1955 het hy 'n geheime protokol met die VSA onderteken waarin ooreengekom is dat bekende regse ekstremiste nie meer aktief wetlik vervolg sou word nie. Op 5 Mei 1955 het die Geallieerdes die verantwoordelikheid van vervolging aan die Wes-Duitse regering oorgedra wat dit weer in 1958 aan die elf deelstate van die

⁷⁹ Sien G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 3; M. Linklater *et al.*, *The fourth reich*, pp. 133, 135; L. Loftus, *The Belarus secret*, pp. 9, 54-57; EIR, *Dope, Inc.*, p. 374; Anon., Für ehrliche Zusammenarbeit, *Der Spiegel* 19, 1994-05-09, pp. 84, 87.

⁸⁰ J. Loftus, *The Belarus secret*, pp. 9-11, 84-85; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 241-245.

Bondsrepubliek gedelegeer het. Ten spyte daarvan dat statistiek vanweë hierdie desentralisasie moeilik bekombaar is, is die beskikbare syfers tog insiggewend: Van die beweerde 100 000 skuldiges wat by teregstellingspanne betrokke was, het die Geallieerdes 50 000 gearrester waarvan slegs 5025 skuldig bevind is. Van die 818 ter dood veroordeeldes is net 489 tereggestel. Helfte van die skuldiges is nooit gevind of aangeraak nie, terwyl slegs 20% van alle aangehoudenenes voor die gereg gebring is. Van alle skuldigbevindings het 90% voor 1954 plaasgevind en die eienaardige Duitse judisiële proses en ineengestremde wetsopset het dus baie Nazi's bevoordeel.⁸¹ Ook in die VSA kon slegs 'n handvol verdagtes teen 1973 deur immigrasiebeamptes vervolgd word aangesien die agtervolging van Nazi-misdadigers in die VSA na bewering deur politieke druk vanuit Washington gedwarsboom is.⁸² Wilkinson verklaar gevolglik dat, gegee die teenstrydige beleide van die Geallieerde magte se besettingstrookowerhede en die ondoeltreffende metodes wat vir denazifikasie in Duitsland aangewend is, dit maklik is om te verstaan hoe groepe Nazi's en onboetvaardige voorstanders van die ideologie daarin geslaag het om te oorleef.⁸³

iii. Die Nazi-vlugtelinge

Afgesien van diegene wat daarin geslaag het om in die burgerlike omgewing weg te sink of wat deur die Geallieerdes oorgesien is, het baie Nazi's ook daarin geslaag om tydens die chaos van die Duitse neerlaag en die uitbreiding van die Koue Oorlog, verantwoordelikheid vir hul wandade te ontduik deur via Italië, Spanje en selfs Denemarke na Latyns-Amerika en elders te vlug. Teen die middel van 1945 het verskeie haastig georganiseerde reddingsgroepe tot stand gekom om die vlugtendes te help soos Lock Gates, The Spider, Silent Help, Brotherhood, HIAG en ODESSA. Sommige het slegs in naam bestaan terwyl ander bloot groepe avonturiers was wat vir kort tye geopereer en dan verdwyn het. Van almal is die Organization Der Ehemaligen SS-Angehöriger (ODESSA) waarskynlik die mees bekende vanweë Frederick Forsyth se roman, *The ODESSA Files*, en die mitologie wat daar rondom gebou is. Meer as werklikheid is egter van hierdie organisasie gemaak en daar is geen bewyse dat dit 'n enkele, samehangende netwerk was nie. Volgens die argiewe van die United States Counter Intelligence Corps (CIC) het verskeie klein groepies oud-SS kamerade die term gebruik om aan hulself meer belangrikheid te verleen.⁸⁴ Farago beweer ook dat ODESSA geopenbaar is as die grootste en sluste van die reddingsgroepe, maar in werklikheid slegs 'n losse groepering vryskutters was en nooit veel gewig in die ondergrondse Nazi-beweging gedra het nie. 'n Ander groep, Kameradenwerk, wat deur Hans-Ulrich Rudel (†1982) na sy vrylating in 1946 gestig is en ook met Otto Skorzeny (1908-1975), die bevryder van Mussolini, geassosieër is, was volgens hom eintlik wat ODESSA voorgegee het om te wees. Rudel, een van Nazi-Duitsland se top vegvlieëners, Hitler se gunsteling soldaat en 'n fanatieke Nazi, het na die oorlog 'n groot haat jeens die oorwinnaars gekoester en amper man-alleen die mees verreikende en bes gefinansierde van al die reddingsgroepe op die been

⁸¹ L. Farago, *Aftermath*, pp. 15-16, 18-20; G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 3; M. Schmidt, *The new reich*, p. 244.

⁸² L. Farago, *Aftermath*, p. 13.

⁸³ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 55.

⁸⁴ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 51; L. Farago, *Aftermath*, pp. 157-158, 161, 168-169; M. Schmidt, *The new reich*, p. 42; M. Linklater et al., *The fourth reich*, pp. 137-138.

gebring. Hy het sy fondse vanaf vriende onder die Duitse finansiers en industrialiste, wie hy waarskynlik afgepers het om hul Nazi-verlede geheim te hou, verkry.⁸⁵

Anders as wat soms vermoed is, was die doel van hierdie reddingsgroepe nie om 'n internasionale neo-Nazi netwerk te vorm nie, maar om hul lede te help om in vryheid aan die lewe te kon bly. Hulp is gelewer in die vorm van vervalste identiteitsdokumente, die organisering van veilige wegkruipplekke, sluikhandelary en in 'n beperkte mate ook die onwettige oorsteek van grense. Vir roetes na die Midde-Ooste of Suid-Amerika het vlugteling egter eerder op die hulp van nasionalistiese Oostenrykse en Duitse priesters gesteun.⁸⁶ Selfs Geallieerde geheime dienste het, soos in die geval van Klaus Barbie, van priesters en amptenare van die Internasionale Rooikruis gebruik gemaak om hul agente en kollaborateurs na veiligheid te bring.⁸⁷ Farago beweer ook dat geeneen van die reddingsgroepe die uitgebreide organisasie en hulpbronne van die Vatikaan se vlugtelingeburo kon ewenaar nie. Selfs Rudel se Kameradenwerk het swaar op hulp van die kerk, wat vyftien jaar na die oorlog steeds vlugtendes na veiligheid gehelp het, gesteun. Die hooffiguur in die Vatikaan se reddingspogings was biskop Alois Hudal (1885-1963) wat na bewering ongeveer 50 000 Nazi's, Fasciste en Nazi-kollaborateurs gehelp het deur vervalste identiteitskaarte aan hulle te verskaf en skuilplekke te reël totdat hulle uit Europa gesmokkel kon word. Hudal was deel van 'n groep pro-Nazi geestelikes in Rome wat, ten spyte van hul bewerings dat hul reddingswerk bloot om die red van siele gaan, die Nazisme as 'n bondgenoot in die stryd teen die Marxisme beskou het.⁸⁸

Baie Duitsers en ander Europeërs het na die oorlog wettiglik na ander lande geëmigreer of is vanweë hul vaardighede deur immigrasiebeamptes gewerf. Daar moet daarom onthou word dat nie almal wat Europa verlaat het, oorlogsmisdadigers of selfs vurige fasciste was nie. Ten spyte hiervan het Nazi's, Fasciste en Nazi-kollaborateurs van regoor Oos- en Wes-Europa, waarvan baie vir oorlogsmisdade of hoogverraad gesoek is, wel in verskeie lande asiel verkry. Onder die Franco-regering in Spanje het vele 'n veilige toevlug gevind, waaronder die Belgiese Waffen SS-leier, Léon Degrelle (1906-1994), wat *in absentia* ter dood veroordeel is vir hoogverraad, en Otto Skorzeny wat na 'n verblyf in Suid-Amerika, sy tuiste in Madrid gemaak het. Spanje het na die oorlog 'n belangrike middelpunt van fascistiese aktiwiteit asook 'n hoofkontakpunt tussen Europese neo-fasciste en Nazi-vlugteling in Suid-Amerika geword.⁸⁹ Die regering van Juan Perón in Argentinië en die militêre regerings in Chili, Colombia, Ecuador, Mexiko, Peru, Uruguay en Bolivië het ook 'n toevlug aan vele fasciste gebied. Baie van hierdie vlugteling het hul tegniese kennis en dienste vir hul aangenome lande aangebied en binne die geheime dienste en polisie of as militêre raadgewers en instruktors gewerk. Wetenskaplikes het gehelp met kernkragnavorsing en met die ontwikkeling van militêre industrieë.⁹⁰ In Egipte, onder president Nasser, het vele Duitse wetenskaplikes in die wapen- en militêre industrie gewerk en het oud-militêre as raadgewers en instruktors

⁸⁵ L. Farago, *Aftermath*, pp. 168-169; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 131.

⁸⁶ M. Linklater et al., *The fourth reich*, p. 138.

⁸⁷ Sien M. Linklater et al., *The fourth reich*, pp. 183-185.

⁸⁸ L. Farago, *Aftermath*, pp. 169-170, 182-183, 185, 188, 190-191.

⁸⁹ M. Linklater et al., *The fourth reich*, p. 203; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 128; Simon Wiesenthal Center (SWC), *The neo-Nazi movement in Germany*, p. 9; D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 256-258, 262.

⁹⁰ Sien D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 265-278, 283.

in die Egiptiese weermag, lugmag en vloot opgetree.⁹¹ Die VSA en USSR het ook van Nazi-wetenskaplikes gebruik gemaak alhoewel nie almal van hulle oorlogsmisdadigers of selfs vurige Nasionaal-Sosialiste was nie. 'n Bekende voorbeeld is die geval van Wernher von Braun, die vuurpylpionier en tegniese direkteur van die Nazi's se Peenemünde-projek, wat na die oorlog na die VSA gebring is en sonder wie se navorsing NASA se suksesvolle ruimteprogramme feitlik ondenkbaar sou wees.⁹²

Baie van hierdie uitgewekenes, asook diegene wat daarin geslaag het om met hul lewens in Europa voort te gaan, het nooit hul fascistiese en nasionaal-sosialistiese idees, anti-Semitisme en afkeer van die parlementêre demokrasie laat vaar nie. Die vlugtelinge het kontak behou met mekaar asook met neo-fasciste in Europa en baie van die ontvlugtingsroetes bestaan steeds om vlugtelinge of neo-fascistiese terroriste na veiligheid te bring. Sommige oud-Nazi's soos Skorzeny en Barbie, het by dwelm- en wapenhandelnette werke betrokke geraak, en geld word soms aan neo-fascistiese groepe vir geïsoleerde aksies beskikbaar gestel. Propaganda soos die boeke wat Degrelle oor die SS geskryf het, die herinneringskrifte van legendariese Nazi's soos Rudel, en die vertaling van *Mein Kampf* in byvoorbeeld Spaans en Arabies, dien om die Nazi-idees lewendig te hou. Baie van hierdie oud-Nazi's het ook hul wêreldbeskouing aan hul nageslag oorgedra, sodat die idees van die tussenoorlogse periode bly voortleef het. Die vestiging van uitgeweke fascistiese gemeenskappe het daarom 'n belangrike rol in die ontwikkeling van die na-oorlogse fascisme gespeel.⁹³

b. Die opkoms van die na-oorlogse fascisme

Wetgewing teen die herinstelling van die ou fascistiese partye, die opswep van rassehaat en die algemene taboes wat daar oor die fascistiese tydperk in lande soos Frankryk en Duitsland bestaan, het veroorsaak dat na-oorlogse fascistiese groepe hul ware doelwitte, wortels en verbintenisse onder 'n meer subtiele en rasionele benadering moes wegsteek. Daarby is die oorblywende fascistiese tendense in veral Duitsland as 'n verleentheid beskou wat die land se ontwikkeling en heraanvaarding binne die internasionale gemeenskap kon belemmer, sodat die owerheid die gevaar van fascistiese ekstremisme óf op die agtergrond gehou óf geïgnoreer het. Die na-oorlogse fascisme het dus in 'n mate binne die verregse politiek met sy klem op anti-kommunisme, weggeraak en daar is soms selfs doelbewus probeer om die fascistiese groepe met die meer tradisionele regses te verenig.⁹⁴ Dit is daarom moeilik om die opkoms van die na-oorlogse fascisme apart van die breë regse politiek te beskryf.

⁹¹ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 314-316, 322.

⁹² Sien J. Loftus, *The Belarus secret*, pp. 82-83; Anon., V-2 rocket chief inspired moon rocket, *The South African Observer* 14(9), August 1969, p. 6.

⁹³ Sien P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 6, 128; D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 19-20, 320-321, 322, 324; M. Linklater et al., *The fourth reich*, pp. 237-238, 271; EIR, *Dope, Inc.*, pp. 372-374; SWC, *The neo-Nazi movement in Germany*, p. 9; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 42, 43; L. Farago, *Aftermath*, pp. 75-77, 169, 233-234, 307, 310, 453.

⁹⁴ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 6-7; G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 23.

i. Koördinerings van aktiwiteite

Volgens Eisenberg kan drie leierskapstrominge binne die na-oorlogse fascisme onderskei word, naamlik die oud-Nazi's en -Fasciste; die voor-oorlogse fascistiese leiers soos Oswald Mosley van die British Union of Fascists (BUF), wat hulle programme by die na-oorlogse wêreld aangepas het; en die jonger generasie van regse ekstremiste.⁹⁵ Sedert die oorlog is verskeie pogings aangewend om 'n Fascistiese Internasionaal te skep om die aktiwiteite van die verskillende groepe te koördineer. So vroeg as 1946 het stigters van die MSI in Italië Nazi's na Rome genooi om 'n European Study Committee te vorm. 'n Mondstuk, *Europa Unita*, is begin en kontak is gemaak met Nazi's in Duitsland, Rex-ondersteuners in België, Quislings in Noorweë, Mussert-aktiviste in Nederland, lede van die Spaanse Falange, die National Renaissance Party in die VSA en met van die fascistiese leiers wat na Suid-Amerika gevlug het. Onder inisiatief van die MSI en die Sweed Per Engdahl, is 'n aantal verdere ontmoetings in 1950 gereël. Dit het tot die Malmö Konferensie in Swede in 1951 gelei waar verteenwoordigers uit Italië, Spanje, Duitsland, Oostenryk, Frankryk, Brittanje, België, Nederland, Swede, Denemarke, Noorweë, Finland en 'n aantal Hongaarse bannelinge, die European Social Movement of Malmö Internasionaal gestig het. Ongeveer sestig bewegings is hierby geaffilieër en 'n sekretariaat is in Rome opgestel wat later na Trieste en weer na Malmö verskuif het. Daar is besluit om kontak te behou met die Association Argentine-Europe, 'n koördinerende liggaam bestaande uit bykans twintig Nazi-groepe onder die leierskap van Rudel, asook met die Arab Union en die Scandinavian-Arab Fascist League wat deur John Alling vanuit Denemarke en prof. Johannes von Leers, die Nazi-propagandis en eertydse regterhand van Joseph Goebbels, vanuit Kaïro beheer is.⁹⁶

Tweespalt in die beweging het gou tussen die gematigdes en meer militantes ontstaan. Laasgenoemde het saamgegroepeer binne die European Liaison Office (ELO) wat in 1951 in Zürich en in 1952 in Parys onder die leierskap van die Switserse Nazi, G.A. Amaudruz, ontmoet het. Bande is gevestig met die oud-Mufti van Palestina, Ierse en Turkse nasionaliste, Falangiste, ekstremiste binne die MSI en met die Amerikaanse National Renaissance Party. In 1953 is gepoog om die twee groeperings in Parys binne 'n European People's Movement (EPM) bymekaar te bring. Verteenwoordigers van die VSA, Duitsland, Italië, Brittanje, Spanje, België, Portugal, die Midde-Ooste, Switserland en Argentinië het die byeenkoms bygewoon. 'n Verdere verenigende poging het in 1954 in Hannover, Wes-Duitsland plaasgevind met die totstandkoming van die New European Order (NEO) met Amaudruz as leier. Verskeie kongresse en geheime ontmoetings is in die daaropvolgende jare gehou wat bygewoon is deur afgevaardigdes van Egipte, Sirië, Portugal, Latyns-Amerika, Oostenryk, België en Duitsland. Die beweging is ook geassosieër met verskeie Italiaanse, Kanadese, Kroatiese, Franse en Britse groepe. Sedert die vroeë tagtigerjare het die beweging se belangrikheid begin afneem en een van die laaste byeenkomste het in 1981 in Barcelona plaasgevind.⁹⁷

⁹⁵ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 20-21.

⁹⁶ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 22-24, 317.

⁹⁷ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 24-25, 238; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, pp. 271-272.

Die belangrikste koördinerende poging van die tagtigerjare het gesentreer rondom die aktiwiteite van die NSDAP/Auslands- und Aufbauorganisation (NSDAP/AO) in Lincoln, Nebraska waarvan die Duits-Amerikaner, Gerhard Lauck, as frontfiguur optree. Alhoewel die beweging, wat uit 'n aantal geheime selle en Europese frontorganisasies bestaan, sy aktiwiteite in Duitsland konsentreer, het dit lede van regoor die wêreld en veral in Swede, Oostenryk, Hongarye, Australië en Suid-Afrika. Die Nederlandse Nazi, Gerrit Et Wolsink (1926-), tree as internasionale koördineerder vir die beweging op en het kontakte in onder meer Suid-Afrika, Australië, Brittanje, Suid-Amerika en die VSA.⁹⁸ *SS-Hauptsturmführer* (Kaptein) Wolsink, wat tydens die oorlog deel was van die berugte Brandenburg Afdeling wat vir verskeie wandade verantwoordelik was, insluitende die teregstelling van Amerikaanse krygsgevangenes by Malmedy in 1944, is nooit vir sy oorlogsmisdade vervolg nie. Alhoewel hy in 1946 vir agt jaar tronk toe gestuur is, is hy in 1947 vrygelaat op voorwaarde dat hy die Geallieerdes met hul Koue Oorlog-aksies teen die USSR help, terwyl vanselfsprekend aangeneem is dat hy met sy Nazi-aktiwiteite sou voortgaan.⁹⁹

Verskeie ander openlike en geheime groeperings het sedert 1945 tot stand gekom, waaronder byvoorbeeld die Northern European Ring, die World Union of National Socialists (WUNS), Jeune Europe en die Euro-Ring. Die meeste het egter nie 'n belangrike rol op 'n globale of selfs Europese skaal gespeel nie. Hulle het wel gedien om tradisies lewendig te hou, idees te implementeer en om tot 'n mate aksies te koördineer, maar samewerking is grootliks deur nasionale belange en ideologiese tweespalt beperk.¹⁰⁰ Eisenberg voer dan ook aan dat die na-oorlogse fascisme deur die voortdurende stigting van nuwe partye, pogings tot vereniging, twis weens beleidsverskille, hergroeperings en die vorming van nuwe internasionale verbintenisse onder 'n oorvloed van name, gekenmerk is.¹⁰¹

ii. Fascistiese internasionalisasie

Sedert 1945 en veral sedert die sewentigerjare is die na-oorlogse fascisme deur 'n groter mate van internasionalisasie gekenmerk. Dit het die gevolg gehad dat spesifieke bedrywighede in een land geneig was om soortgelyke handelinge of bewegings elders voort te bring. In Desember 1959 byvoorbeeld, is swastikas en anti-Joodse slagspreuke op die Keulen-sinagoge in Wes-Duitsland aangebring. Binne dae het soortgelyke dade van vandalisme ook in Swede, Australië, België, Brittanje, Noorweë, Italië en ander dele van Wes-Duitsland plaasgevind. Die ontvoering van Adolf Eichmann in 1960 uit Argentinië deur die Israeli's het die uitbreek van verskeie anti-Semitiese voorvalle in onder meer Suid-Amerika, Australië, die VSA, Italië, Spanje en België tot gevolg gehad.¹⁰² 'n Ander koördinerende veldtog regdeur die Weste was die propagandapogings om Rudolf Hess uit Spandau te bevry. Na Hess se dood in 1987 het sy laaste rusplek in die Beierse dorp Wunsiedel gou in 'n bedevaartsplek vir Nazi's uit onder meer Brittanje,

⁹⁸ C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 387; E. Jensen, International Nazi cooperation: a terrorist-orientated network, in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 86-88; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 46-47, 54, 219, 239.

⁹⁹ M. Schmidt, *The new reich*, pp. 237-240.

¹⁰⁰ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, p. 26; E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 80.

¹⁰¹ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 21-22.

¹⁰² D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 10-12; P. Hainsworth, Introduction ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 23; E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 81; L. Farago, *Aftermath*, p. 280.

Frankryk, Spanje, België en Nederland verander, en in 1990 het die Wunsiedel-optog, ten spyte daarvan dat dit deur die grootste deel van die pers geïgnoreer is, tot een van die grootste internasionale byeenkomste ontwikkel.¹⁰³

Soortgelyke byeenkomste word jaarliks in Spanje en die Belgiese stad, Diksmuide, gehou.¹⁰⁴ Die sogenaamde Ijzerbedevaart na Diksmuide vind onder die borgskap van die nou verbanne Vlaamse Militanten Orde (VMO) en dié se opvolgorganisasies plaas. Parades in swart uniforms word gehou ter nagedagtenis van die soldate wat gedurende die oorlog aan die kant van Nazi-Duitsland gesneuwel het. Buitelandse groepe wat gewoonlik die gedenkmars bywoon sluit die League of St. George, die British Movement en die National Front van Brittanje, die MSI en Nuclei Armati Rivoluzionari (NAR) van Italië, Circulo Español de Amigos de Europa (CEDADE) uit Spanje, die National States' Rights Party van die VSA, en die Franse Faisceaux nationalistes européens (FNE, voorheen FANE), in.¹⁰⁵ Op 20 November elke jaar word Franco se dood in Spanje deur regse groepe herdenk. Ook hierdie byeenkoms word deur buitelandse groepe en veral Italiaanse fasciste bygewoon.¹⁰⁶

Daar vind 'n groot mate van samewerking tussen ultra-regse en ander elemente ten opsigte van terroristevelddogte plaas. Dit beteken nie noodwendig dat daar 'n internasionale beweging bestaan wat fascistiese terrorisme bevorder nie. Harris wys daarop dat dit logies is dat groepe met soortgelyke historiese en ideologiese oorspronge en doelwitte sal saamwerk, gesamentlik vergader, inligting uitruil en selfs opleidingskampe organiseer.¹⁰⁷ Gedurende die sewentigerjare het daar nouer samewerking betreffende para-militêre opleiding en die uitruil van wapens en kundigheid, tussen ver-regse groepe ontstaan. Die verhoging van fascistiese geweld in die laat sewentigerjare het 'n hoogtepunt bereik met die bomontploffings by die Rue Copernic-sinagoge in Parys en in Bologna en München in 1980. Dit het gou duidelik geword hoe maklik dit vir die terroriste was om te verdwyn en van land tot land te reis soos in die geval van die Italiaanse terroriste wat vir die Bologna-aanval verantwoordelik was en vir lank skuiling in Brittanje gevind het.¹⁰⁸ In die sewentigerjare het sommige Nazi's ook nouer met die Palestynse Al-Fatah en ander PLO-groepe begin saamwerk en vele het as raadgewers en instrukteurs in opleidingskampe in die Midde-Ooste opgetree. Enkele fasciste het hulself as huursoldate aangebied soos die Italiaanse terroris, Stefano delle Chiaie, wat na bewering as raadgever vir Jonas Savimbi in Angola gewerk het. Ook in die geval van die onlangse burgeroorlog in Kroasië en Bosnië het enkele Oostenrykse en Duitse neo-Nazi's as huursoldate aan die kant van Kroasië geveg. Daar bestaan verder ook skakels tussen sekere Engelse en Italiaanse groepe en Muammar al-Qaddafi in Libië, terwyl verskeie neo-Nazi's Saddam Hussein gedurende die Golfoorlog gesteun het.¹⁰⁹

¹⁰³ M. Schmidt, *The new reich*, p. 20.

¹⁰⁴ M. Schmidt, *The new reich*, p. 20.

¹⁰⁵ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 86, 126; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, pp. 23, 31.

¹⁰⁶ S. Elwood, *The extreme right in Spain: a dying species?*, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-fascism in Europe*, p. 155.

¹⁰⁷ G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 132.

¹⁰⁸ Sien D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, p. 15; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 117-118; E. Jensen, *International Nazi cooperation ...*, in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 81; G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 120; M. Schmidt, *The new reich*, p. 236.

¹⁰⁹ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 125-126; G. Harris, *The dark side of Europe*, pp. 133-135; M. Schmidt, *The new reich*, p. 26; E. Jensen, *International Nazi cooperation ...*, in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 91-92.

Die internasionale handel in fascistiese publikasies het gedurende die sewentigerjare begin groei, maar reeds voor dit was daar al samewerking in dié verband. In 1947 is 'n koerant, *Der Weg*, deur Johannes von Leers in Buenos Aires begin om as 'n mondstuk vir die uitgeweke fasciste in Latyns-Amerika te dien. Dit is ook na ander dele van die wêreld, waaronder Wes-Duitsland en Oostenryk, versprei en is geldelik ondersteun deur Duitse industrialiste en sakemanne in Buenos Aires, ryk boere in die Argentynse platteland en Duitsers in Suid-Afrika. 'n Uitgewery, Dürer Verlag, het boeke oor die Tweede Wêreldoorlog en pseudo-wetenskaplike werke versprei. *Der Weg* is in 1957 onder dwang van die Argentynse owerheid gesluit. *Nation Europa*, wat in 1951 begin is en vanuit die Beierse stad Coburg gepubliseer word, is een van die belangrikste spreekbuis van die internasionale fascisme en word steeds onder verskeie buitelandse fascistiese groepe versprei.¹¹⁰ Samisdad Publishers, wat vanuit Toronto in Kanada deur Ernst Zündel beheer word, dien as een van die hoofsentra vir die vervaardiging en verspreiding van Nazi-propaganda. Gerhard Lauck van die NSDAP/AO in Nebraska is 'n ander Nazi-entrepreneur wat boeke, swastikas, Nazi-vlae en kentekens regoor die wêreld versprei.¹¹¹

Sedert die sestigerjare was daar binne regse kringe in Europa 'n groter belangstelling in die groeiende regse aktivisme in die VSA en verskeie skakels is gevolglik tussen Europese en Amerikaanse neo-Nazi's opgebou. Europeërs soos die Brit Colin Jordan en die Duitser Manfred Roeder, samel fondse in die VSA in, terwyl veteraan Nazi's soos Thies Christophersen, lesingtoere in die VSA en Kanada hou om skakels met die Nazi-groepe in daardie lande te versterk. Leiers van neo-Nazi bewegings en die Ku Klux Klan (KKK) in die VSA het Europa al besoek en selfs daarin geslaag om ondersteuningsgroepe van die KKK in Brittanje en Wes-Duitsland te stig.¹¹² Laasgenoemde kontakte is vergemaklik deur middel van regses onder die Amerikaanse troepe wat in Duitsland diens gedoen het.¹¹³

Hierdie pogings tot internasionale samewerking tussen fascistiese groepe moet egter nie oorbeklemtoon word nie, omdat persoonlike afguns, mededinging en die beklemtoning van volk en ras dikwels spanning tussen die verskillende groepe veroorsaak. In Junie 1981, byvoorbeeld, het gevegte tussen jong Britse, Vlaamse en Duitse fasciste by Diksmuide uitgebreek. Taalverskille werk ook beperkend op internasionale samewerking in soos in die geval van Christophersen wat gehore tydens sy propagandatoere in die VSA slegs in Duits kon toespreek. Veral Duitse groepe was nog altyd afhanklik van internasionale verbintenisse, omdat streng staatsbeheer hulle dwing om hul publikasies oorsee te laat druk, maar daar is waarskynlik geen sentrale Euro-fascistiese organisasie wat al die aktiwiteite van nasionale bewegings en hul veldtogte koördineer nie.¹¹⁴ Hainsworth wys daarop dat alhoewel internasionale verbintenisse en wedersydse uitruiling van idees belangrike elemente van die na-oorlogse ekstremistiese regsgesinde politiek vorm, dit

¹¹⁰ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 14, 201, 285.

¹¹¹ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 86-87; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 201, 219.

¹¹² D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, p. 15; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 87-88.

¹¹³ Sien G. Kromschroder, Heil Hitler! gil die Ku Klux Klan, *Die Huisgenoot*, 1981-10-15, p. 124.

¹¹⁴ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 85, 127; K. Von Beyme, Rightwing extremism in post-war Europe, *West European Politics* 11(2), April 1988, p. 12.

nie oordryf moet word of gebruik moet word om teorieë van 'n sogenaamde 'swart' of fascistiese internasionaal te staaf nie.¹¹⁵

iii. Fascisme en regse ekstremisme

Die probleme wat die fascisme sedert 1945 in die politieke strydperk ondervind het, kan nie aan 'n gebrek aan ideologie of selfs ondersteuning toegeskryf word nie, maar eerder aan 'n afwesigheid van politieke aansien en fatsoenlikheid. Dit is hier waar ontwikkelinge in die intellektuele regs-gesinde politiek gedurende die laat sewentiger- en vroeë tagtigerjare, in die vorm van die Revisionisme en die Nuwe Regse-ideologie, 'n belangrike invloed sou hê op die vooruitsigte van die fascisme in die wêreld. Die intellektuele regs-ges het gehelp om die fascisme se basiese rassistiese en anti-demokratiese filosofie te herformuleer en om dit op mense se waarneming van alledaagse probleme toepaslik te maak.¹¹⁶

Die sosio-ekonomiese krisis van die sewentiger- en tagtigerjare wat deur ekonomiese verval, groter werkloosheid en die aanhoudende mislukking van die ortodokse politieke partye om oplossings te vind, veroorsaak is, het nuwe geleenthede aan die ekstremistiese regse en fascistiese groepe gebied om hul ondersteuningsbasis uit te brei. Eisenberg het reeds in 1967 daarteen gewaarsku dat die onderstrome van rassisme en vooroordeel aanwesig in die Europese samelewing, deur kwaadstokery opgesweepte kan word en groter toepaslikheid aan die fascisme kan verleen.¹¹⁷ Sedert die sestigerjare is Europa toenemend deur immigrante vanuit die Derde Wêreld oorstroom, maar die ekonomiese handelslapse van die laat sewentigerjare en die gevolglike styging in werkloosheid, het tot 'n algemene vyandigheid teen immigrasie gelei en aan die ekstremistiese regs-gesindes nuwe politieke geleenthede gebied. Die sosio-ekonomiese toestande het die politieke klimaat ontvanklik gemaak vir fascistiese idees wat die situasie uitgebuit en die vooroordele gevolg het eerder as om dit te inisieër. Volgens Joseph Goebbels: "An upheaval is initially impelled by a revolutionary type, not by social misery. The latter is an added factor. The revolutionary exploits it in order to achieve his power-political goals."¹¹⁸ Sedert die tagtigerjare is die ver-regses in Europa se belangrikste doelwitte nou verbonde aan die immigrasie-kwessie en gevolglik is die fundamentele rassisme van die ekstremistiese regs-gesindes tot binne die agenda van die hoofstroom politiek gedra.¹¹⁹

Die nuwe vorme van regse ekstremistiese geweld wat in die tagtigerjare toenemend teen immigrante en vlugtelingen gemik is, is nou verbind met die opkoms van 'n nuwe regs radikale jeugkultuur of die sogenaamde Skinhead-beweging. Alhoewel die kultuur wortels in die sewentigerjare het, het dit in die laat tagtigerjare begin kulmineer en 'n hoogtepunt bereik met die hereniging van Duitsland in 1992. Volgens 'n woordvoerder van die Duitse geheime diens gaan dit gepaard met die verwerping van die innerlike waardes van die samelewing en kan dit beskryf word as 'n soort 1968-beweging van regs, maar van 'n

¹¹⁵ P. Hainsworth, Introduction ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 24.

¹¹⁶ G. Harris, *The dark side of Europe*, pp. 11, 18-19; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 96.

¹¹⁷ D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, pp. 28-29.

¹¹⁸ J. Goebbels, *Michael*, p. 27.

¹¹⁹ Sien G. Harris, *The dark side of Europe*, pp. 22-23, 26; P. Hainsworth, Introduction ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 14; S. Sullivan, Europe's fire on the right, *Newsweek* 111(15), 1988-04-11, p. 8.

ander aard en sonder enige oorspronge in die universiteite.¹²⁰ Hierdie beweging bestaan uit revolusionêre jeugdige wat met idealisme en 'n veragting vir die stelsel, wat hulle as vervalte en selfvernietigend beskou, vervul is. Hulle glo dat 'n ware revolusie van waardes die ou orde kan vernietig, sodat 'n nuwe een soos die feniks uit die as tot stand kan kom. Hulle beskou nie die hippiekultuur as ware rebellie nie, omdat dit deur die stelsel self geskep is en noem dat hulle eintlik die Ware Rebelle is en daarom deur die stelsel vervolgt word.¹²¹ Jensen noem hulle die 'SA-troepe van die nuwe era'¹²² en die musiek waarna hulle luister bring vir hom beelde terug van Hitler se jong straatvegters en die Holocaust, behalwe dat die geweld hierdie keer nie teen die Jode gerig is nie, maar teen alle vreemdelinge soos *Endsieg* se lied oor die Turke illustreer:

Gooi hulle in die tronk
of gooi hulle in die konsentrasiekamp,
ver weg van my in die woesteny,
maar stuur hulle vir goed weg.
Vermoor hul kinders, onteer hul vroue,
vernietig hul ras,
en so sal hulle jou vrees.¹²³

Uit die voorafgaande is dit dus duidelik dat die fascisme nie in 1945 vernietig is nie, maar dat die fascistiese doelwitte en idees lewend gehou is en dat daar selfs 'n mate van persoonlike en ideologiese bestendigheid was. Volgens Harris is dit 'n gevaarlike mite om te glo dat die fascisme as 'n idee ook saam met die militêre neerlaag van die fascistiese magte of Spilmoondhede vernietig is. Hy beweer dat dit gedurende die negentigerjare ooglopend geword het dat die fascisme nie as 'n verkiesings- en sosiale mag of as 'n ondergrondse beweging, dood is nie.¹²⁴ Griffin wys ook daarop dat die fascisme sedert 1945 wel as 'n revolusionêre mag vernietig is, maar nie as 'n politieke subkultuur nie en dat dit steeds 'n hardnekkige bekwaamheid ten opsigte van oorlewing en aanpassing by 'n veranderende omgewing, toon.¹²⁵

4. Die omvang van die na-oorlogse fascisme

Vanweë die fascisme se aanpassing by die na-oorlogse omstandighede is die probleem volgens Griffin nie om enige tekens daarvan te vind nie, maar wel om die tallose openbarings daarvan van die toenemende ultra-regse verskynsels te onderskei. Om die onderskeiding van die fascistiese bewegings te vergemaklik noem hy verder dat verskeie regse groeperings daarvan uitgesluit kan word: Hieronder val fundamentalistiese religieuse politieke groepe, reaksionêre militêre of diktatoriale regeringstelsels, en verregse politieke partye met 'n reformistiese eerder as 'n revolusionêre benadering ten opsigte van hul beleide oor ras, immigrasie en nasionalisme. Anti-sosialistiese, anti-statistiese, elitêre vorme van konserwatisme, asook groeperings waarvan die joernalistieke of aktivistiese veldtogte geen bloudruk vir 'n nuwe orde bevat nie, op 'n enkele doelwit konsentreer (hetsy anti-sosialisties, anti-immigrasie of anti-

¹²⁰ E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 81.

¹²¹ Sien Anon., 'n Jeugrevolusie!, *Dexter* 3(2), Februarie 1992, p. 5; D. Pols, Revolusie!, *Dexter* 3(4), Mei 1992, p. 11.

¹²² E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 86.

¹²³ E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 93-94: "Steckt sie in den Kerker oder steckt sie in KZ, von mir aus in die Wüste, aber schickt sie endlich weg. Tötet ihre Kinder, schändet ihre Frauen, vernichtet ihre Rasse, und so werdet ihr sie grauen."

¹²⁴ G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 15.

¹²⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 161.

Semities), en daarom bloot as ver-regse drukgroepe op die *status quo* inwerk, val ook nie onder die fascisme nie. Dieselfde geld vir separatistiese of irredentistiese nasionaliste wat, ten spyte van die gebruik van palingenetiese retoriek en terrorisme, vir demokratiese doelwitte veg, naamlik 'n bevryde of verenigde nasionale gemeenskap binne 'n eie liberale of demokratiese sosialistiese staat. Ten spyte van hierdie uitsluitings bly daar steeds honderde aktivistiese en joernalistieke organisasies oor waarvan die politieke kernmiteme 'n kombinasie van palingenetiese ultra-nasionalisme is, maar wat vanweë die unieke samelopende en historiese faktore in elke land, en die intrinsieke veranderlikheid teenwoordig in alle utopiese politiek, tot 'n verskeidenheid vreemdsoortige ideologieë ontwikkel het.¹²⁶ Hierdie bewegings kan rofweg onder die neo-Nazisme en neo-fascisme as onderafdelings van die algemene fascisme ingedeel word.

a. Neo-Nazisme

Die meerderheid korttemporeë fascistiese groeperings beskou Hitler as die grootste fascistiese leier en volg Nazisme as rolmodel in hul stryd teen agteruitgang na. Terwyl blanke heerssugtiges en anti-Semiete buite Duitsland Hitler se beweging as 'n stryd ter wille van alle Ariërs of blankes interpreteer, ondersteun Duitse fasciste soms ook 'n pan-Ariese of pan-Europese vorm van internasionale Nazisme. Die gevolg is dat die Nasionaal-Sosialisme verinternasionaliseer is tot 'n soort Universele Nazisme.¹²⁷ Volgens Griffin kan hierdie vorm van neo-Nazisme 'n nostalgiese of mimetiese gestalte aanneem.¹²⁸

i. Nostalgiese fascisme

Nostalgiese fascisme verwys na daardie bewegings wat die basiese wêreldbeskouing en stryd van die tussenoorlogse fascistiese bewegings opneem, maar hul programme en taktiek by die veranderende na-oorlogse omstandighede aanpas.¹²⁹ Die Italiaanse MSI is 'n unieke voorbeeld van 'n tussenoorlogse beweging wat as 'n politieke party herleef het en 'n permanent deel van die nasionale politieke lewe geword het. Dit is op 26 Desember 1946 in Rome deur oud-Fasciste en leiersfigure van die Italiaanse Sosiale Republiek (die sogenaamde Salò Republiek) wat van 1943 tot 1945 in Noord-Italië deur Mussolini gelei is, gestig. Giorgio Almirante (†1988), die algemene sekretaris van die MSI vanaf 1946 tot 1950 en weer vanaf 1969 tot 1988, was 'n lid van die Salò Kabinet, terwyl Mussolini se eie kleindogter, Alessandra Mussolini,¹³⁰ in 'n verkiesing in 1993 daarin geslaag het om as MSI-kandidaat 44% van die stemme in Napels te trek. Die MSI is sedert 1948 in die Italiaanse parlement verteenwoordig en besit ook 'n aantal setels in die Europese parlement. Sedert 1946 het dit geleidelik vanaf 'n nostalgiese neo-Fascistiese beweging tot 'n volwaardige neo-fascistiese organisasie ontwikkel.¹³¹

¹²⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 161-162.

¹²⁷ P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 5, 27; R. Griffin (ed.), *Fascism*, p. 313.

¹²⁸ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 163.

¹²⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 163.

¹³⁰ Alessandra Mussolini, (1961-), is die dogter van Mussolini se jongste seun, Romano, en Maria Scicolone, suster van die aktrise Sophia Loren. Sien Anon., *Fascisme met 'n pruil*, *Insig*, Mei 1992, p. 21.

¹³¹ Sien R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 163; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 170; R. Chiarini, 'The Movimento Sociale Italiano: A historical profile', in L. Cheles (ed.) *et al.*, *Neo-fascism in Europe*, pp. 19-39; P. Ignazi, 'The changing profile of the Italian Social Movement', in P.H. Merkl & L. Weinberg (eds.), *Encounters with the contemporary radical right*, pp. 75-92; M.

Sedert 1945 was daar ook in Wes-Duitsland verskeie pogings om 'n neo-Nazi beweging volgens die patroon van die ou NSDAP van Hitler te skep en om die Nazi-stryd om 'n nuwe orde te laat voortleef. Hierdie pogings het ontwikkel tot 'n hoogs gefaksionaliseerde subkultuur wat uit oud-Nazi's en lede van die jonger generasies bestaan en organisatories die volgende groeperings insluit: oud-soldate verenigings soos die *Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Soldaten der Ehemaligen Waffen-SS (HIAG)*, uitgewers soos Kritik Verlag van Thies Christophersen, tydskrifte soos *Der Neue Beobachter*, en terroristegroepe soos die Wehrsportsgruppe Hoffmann.¹³²

Daar was ook in ander lande 'n aantal randstandige en onsuksesvolle pogings om die tussenoorlogse bewegings te laat herleef. Verskeie Britse bewegings soos die Union Movement, die Action Society en die League of St. George, het byvoorbeeld ontstaan as middele vir die politieke ambisies van Oswald Mosley, die leier van die voor-oorlogse BUF, en sy volgelinge. Daar was ook pogings om die Rex-beweging in België, die Falange in Spanje en die Action Française in Frankryk te herstig. Die Hongaarse Beweging binne die uitgeweke Hongaarse gemeenskap in Australië was 'n direkte opvolger van die tussenoorlogse fascistiese bewegings in Hongarye.¹³³

ii. Mimetiese fascisme

Nazisme het, as gevolg van die sukses van die Hitler-regeringstelsel, sedert 1945 'n belangrike rolmodel vir fasciste regoor die wêreld geword. As 'n bron van ultra-nasionalisme en rassisme is dit verbruikersvriendelik genoeg om deur enigiemand wat deur die kontemporêre agteruitgang beangs word of bloot onvergenoegd voel, aanvaar te word. Nazisme is sedert 1945 gemistifiseer en veral die swastika is sedertdien dikwels deur Punks en verskeie sektes, waaronder Sataniste, gebruik om 'n anti-sosiale boodskap uit te dra. Dit is derhalwe belangrik om te onderskei tussen die blote gebruik van Nazi-onderskeidingstekens, slagspreuke en die verering van die SS en Hitler as medium vir rassehaat, vandalisme of uitdagende anti-sosiale gedrag, en 'n ware toewyding tot die Nasionaal-Sosialisme se palingenetiese visie.¹³⁴ Die volharding van laasgenoemde nie-kosmetiese Nazisme het tot die volgende verskynsels aanleiding gegee.

In verskeie lande het mimetiese Nazi-partye soos die British Movement in Brittanje, wat die meer inheemse vorme van fascisme geïgnoreer en eerder die Nasionaal-Sosialisme as model nagevolg het, tot stand gekom. Soms het dit ook gebeur dat inheemse fascistiese groepe, en veral paramilitêre en terroristegroepe, vernazifiseer is. In België kan die voorbeeld van die Vlaams Blok (VB), waarvan die wortels tot die voor-oorlogse fascistiese bewegings terugstrek, genoem word. Die leier, Karel Dillen (1925-

Caciagli, The Movimento Sociale Italiano - Destra Nazionale and neo-fascism in Italy, *West European Politics* 11(2), April 1988, pp. 19-32; Anon., Die alten Dämonen tanzen, *Der Spiegel* 1, 1994-01-03, p. 99.

¹³² R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 163-164; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, pp. 129, 137-138, 142.

¹³³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 163.

¹³⁴ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 164; N. Goodrick-Clarke, *The occult roots of Nazism*, p. 217.

), was in die na-oorlogse tyd by verskeie fascistiese bewegings betrokke en was ook op 'n stadium lid van die Komitee van die Nazi Malmö Internasionaal.¹³⁵

Nazisme is ook binne alle vorme van blanke heerssugtigheid regdeur die wêreld opgeneem. Die VSA byvoorbeeld, het 'n diepgewortelde subkultuur van inheemse politieke Christelikheid en rassisme soos in die tradisie van die KKK gesien kan word. Sedert 1945 is hierdie groeperings egter toenemend deur die palingenetiese beskouing beïnvloed, sodat dele van die subkultuur vemazifiseer is. Openlike fascistiese vorme van religieuse en sekulêre blanke meerderwaardigheid het gevolglik ontstaan, asook 'n nuwe vorm van fascistiese aktivisme vanuit die nalatenskap van die Viëtnam-oorlog, naamlik Survivalisme, wat maklik met die fascisme se anti-kommunisme en rassistiese terrorisme versoenbaar is.¹³⁶

Soos reeds bespreek, bestaan daar 'n uitgebreide netwerk van skakels tussen Nazi-groepe in Europa en elders wat kontak behou deur middel van internasionale byeenkomste soos dié by Diksmuide, maar ook meer spesifiek deur 'n aantal organisasies wat as die basis van 'n Nazi Internasionaal gevorm is om die deurlopende verspreiding van Nazi boeke en tydskrifte te verseker. Voorbeelde sluit in CEDADE in Spanje, die NSDAP/AO in Amerika, WUNS in Amerika en Denemarke en die Viking Youth, 'n internasionale jeugbeweging.¹³⁷

'n Belangrike deel van die skinhead-subkultuur is ook tot Nazi-styl rassisme bekeer. Die skinhead-kultuur dateer terug tot die sestigerjare toe dit onder Britse jeugdiges van die werkersklas as 'n apolitiese reaksie teen die hippiebeweging, werkloosheid en die opbreek van agterbuurte wat die tradisionele sosiale netwerk vernietig het, ontstaan het. Die beweging is, ironies genoeg, beïnvloed deur ska-musiek, 'n voorloper van reggae, wat van die Wes-Indiese Eilande na Brittanje oorgewaaai het en gewild was onder die *rudies* of *rude boys* van die Karibiese Eilande. Die Wes-Indiese *rude boys* het hul hare kort geskeer en helderkleurige kruisbande gedra wat deur die Britse *mods* nagevolg is en later 'n handelsmerk van die skinheads geword het. Gedurende die sewentigerjare het die skinheads onder opsweping van die National Front (NF) verpolitiseerd geraak en het die beweging uiteindelik in drie strome verdeel, naamlik die rassistiese en nasionaal-sosialistiese Nazi-Skins of Boneheads, die Red Skins of SHARP (Skin Head Against Racial Prejudice), en 'n derde groepering wat apolities probeer bly het. Die Nazi skinhead-beweging het gedurende die tagtigerjare vanaf Brittanje na Duitsland, België, Nederland, Skandinawië, Hongarye, Pole en selfs die VSA en Kanada versprei. Die skinheads word gekenmerk deur kaalgeskeerde koppe, die dra van Doc Martens, swart of groen vlieëniersbaadjies, T-hemde en kamoefleerbroeke. Hulle is gewoonlik getatoeër en luister na rassistiese rockmusiek bekend as Oi.¹³⁸ Die skinhead-beweging se potensiaal vir geweld word deur rassistiese groepe uitgebuit wat Skins werf om aan straatgeweld teen immigrante deel te

¹³⁵ Sien R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 164; G. Ford (ed.), *Fascist Europe*, p. 9; C.T. Husbands, Belgium: Flemish legions on the march, in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, pp. 134-135, 138; D. Eisenberg, *The re-emergence of fascism*, p. 25.

¹³⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 165; M. Cox, Beyond the fringe: The extreme right in the United States, in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, pp. 296-299.

¹³⁷ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 165.

¹³⁸ Oi-musiek is so genoem "... because 'Oi' is a shout to gain attention ...". J. Roberts, Music's new dawn, *The South African Patriot* 21, January - March 1984, p. 8.



neem.¹³⁹ Die koue brutaliteit van hierdie beweging word deur die Duitse Oi-groep Störkraft in hul lied, *Söldner* (Huursoldate), geïllustreer:

Hy is 'n Skinhead en Fascis,
Hy het nie hare nie en is 'n rassis.
Moraal en hart besit hy nie;
haat en geweld beskryf sy gesig.
Hy's lief vir oorlog en hy's lief vir geweld;
en as jy sy vyand is,
dan maak ek jou dood.¹⁴⁰

b. Neo-fascisme

Volgens Griffin kan die ontstaan van groeperings wat, ten spyte van hul navolging van palingenetiese ultra-nasionalistiese doelwitte, of oorspronklike temas en eiesoortige kulturele uitdrukkings binne die hoofstroom tussenoorlogse politieke groeperings ingevoer het, of dit ter wille van nuwe grondredes verwerp het, as een van die belangrikste ontwikkelings binne die na-oorlogse ultra-regse politiek beskou word.¹⁴¹ Hierdie vorm van neo-fascisme wil nie, soos in die geval van neo-Nazisme, vroeëre bewegings laat herleef nie, maar bied iets nuut in die plek daarvan aan. Dit omvat daarom verskeie uiteenlopende en selfs teenstrydige verskynsels soos die kripto-fascisme, Holocaust Revisionisme, en die idees van die Konserwatiewe Revolusie en Revolusionêre Nasionalisme.

i. Kripto-fascisme

Kripto-fascisme verwys na die latente ultra-nasionalisme wat binne 'n aantal drukgroepe en politieke partye verteenwoordig is en wat ten spyte daarvan dat hulle hul amptelik tot die liberale demokrasie verbind en selfs van die tussenoorlogse regerings en spesifiek die Derde Ryk distansieer, tog oud-lede van hierdie regerings in uitvoerende posisies aanstel, fascistiese lede en befondsing aantrek en deur hul joernalistieke aktiwiteite en affiliasies as brûe tussen die ver-regses en ultra-regses dien. Voorbeelde van sodanige drukgroepe is die Focus Policy Group van die Revisionis David Irving in Brittanje, wat as die kern van 'n nuwe ultra-regse beweging gevorm is, en die Deutsche Bürgerinitiative van Manfred Roeder, 'n bekende binne die neo-Nazi beweging van Duitsland.¹⁴²

Sommige skynbare demokratiese politieke partye toon kripto-fascistiese neigings in die sin dat hul beleide ten opsigte van aktuele sake (soos immigrasie, Europa, ekologie, VIGS en Rusland) dikwels verborge en fascistiese werksprogramme bevat. Hierdie partye verander soms woorde soos 'liberaal', 'progressief' en 'vryheid' in eufemismes vir ultra-regse denke. 'n Voorbeeld is die Duitse Republikaaner (REP) van Franz

¹³⁹ Sien A. Brink, Skinheads kan nie geskeer word oor dieselfde kam nie, *Beeld*, 1993-09-08, p. 9; E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 82-84, 94; G. Ford (ed.), *Fascist Europe*, pp. 44-46; Anon., Rassistiese gebulder in nuwe punk-musiek, *Kalender (Beeld)*, 1992-11-24, p. 2; M. Cox, Beyond the fringe ..., in P. Hainsworth (ed.), *The extreme right in Europe and the USA*, p. 300.

¹⁴⁰ E. Jensen, International Nazi cooperation ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 83-84: "Er ist ein Skinhead und Fascist, Er hat 'ne Glatze und ist Rassist. Moral und Hertz besitzt er nicht; Hass und Gewalt zeichnen sein Gesicht. Er i lebt den Krieg und liebt die Gewalt; und bist du sein Feind, dann mach ich dich Kalt."

¹⁴¹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 166.

¹⁴² R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 166-167; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 124; SWC, *The neo-Nazi movement in Germany*, p. 15.

Schönhuber wat in 1989 ses setels in die Europese parlement verower het. Schönhuber is 'n oud-lid van die SS terwyl sy algemene sekretaris, Harald Neubauer, na bewering 'n lid van die NSDAP/AO was en bande met die neo-Nazi beweging in Duitsland het.¹⁴³ Persone met fascistiese beskouings word gewoonlik ook aangetrek deur partye met 'n sterk anti-immigrante platform soos in die geval van die Nederlandse Sentrumparty, die Progressiewe Partye van Noorweë en Denemarke, en die Franse Front National van Jean-Marie Le Pen, wat onder meer oud-Vichy ondersteuners en selfs oud-lede van die Waffen-SS onder sy stigterslede tel.¹⁴⁴

ii. Holocaust Revisionisme

Sedert die sewentigerjare het pogings om die geskiedenis van die Tweede Wêreldoorlog volgens neo-Nazi standpunte te herskryf, begin toeneem. Hierdie sogenaamde Historiese of Holocaust Revisionisme wat die Holocaust of sekere aspekte daarvan ontken, stel egter nie belang in die eerlike herinterpretasie van die geskiedenis, akademiese debat of historiese waarhede nie. Dit vorm eerder deel van die samesweringsinterpretasie van die politiek en dien as propaganda om fascistiese idees te bevorder. Die oorlogsmisdade wat deur die Nazi's se soeke na 'n Nuwe Orde veroorsaak is, was 'n groot terugslag vir die geloofwaardigheid en beeld van die fascisme. Die bewustelike geringskating, relativisering of selfs die 'wegtoor' van hierdie misdade, speel dus 'n belangrike rol in die rehabilitasie van palingenetiese ultra-nasionalisme en die herstel van die fascisme se populêre basis.¹⁴⁵

Revisionistiese pogings kan gewoonlik in twee onderafdelings verdeel word. Die 'platvoerse' vorm van revisionisme ontken die moord van die ses miljoen Jode en maak dit as 'n historiese mite af wat deur die Jode self geskep is om kompensasie van die Duitsers af te pers en om die ontstaan van die Israeliese staat te verseker. Die meer 'gesofistikeerde' vorm bestaan uit 'n industrie van selfaangestelde internasionale 'kenners' waarvan baie wel 'n tersiêre opvoeding het, maar nie opgeleide of professionele historici is nie. Hierdie 'akademiese' Revisioniste gebruik drogredenering en kwade trou om werklike probleme in die metodologie van die sosiale wetenskappe en empiriese leemtes in die historiese rekord, uit te buit. Hulle boots ortodokse akademiese navorsing, publikasie- en verspreidingstegnieke na om die goedwillige of misverstaande aard van die Nazi-projek vir 'n nuwe Europese orde te veronderstel.¹⁴⁶

Die ontkenning van die Holocaust vorm deel van die breë anti-Semitiese verskynsel wat onder alle politieke oortuigings gevind word en is daarom nie 'n uitsluitlik fascistiese eienskap nie.¹⁴⁷ Dit het egter 'n

¹⁴³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 167; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 133; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 12, 222-223; SWC, *The neo-Nazi movement in Germany*, p. 14.

¹⁴⁴ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 167; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, pp. 93-95.

¹⁴⁵ P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 96; R. Eatwell, The Holocaust denial: a study in propaganda technique, in L. Cheles (ed.) *et al.*, *Neo-fascism in Europe*, pp. 121-122; M. Billig, The extreme right: continuities in anti-Semitic conspiracy theory in post-war Europe, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 157; M. Schmidt, *The new reich*, pp. 216-217; R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 167.

¹⁴⁶ R. Eatwell, The Holocaust denial: a study in propaganda technique, in L. Cheles (ed.) *et al.*, *Neo-fascism in Europe*, pp. 124-125; R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 167-168.

¹⁴⁷ Sien R. Eatwell, The Holocaust denial ..., in L. Cheles (ed.) *et al.*, *Neo-fascism in Europe*, pp. 122-123; M. Billig, The extreme right ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 158; Anon., Holocaust: myths & horrors, *Survey* 30(2), June 1988, pp. 241-242.

spesifieke aantrekking vir fascistiese en rassistiese groepe en speel 'n belangrike rol in die ekumenisering van die na-oorlogse fascisme deurdat dit as gemeenskaplike terrein en kommunikasiekanaal tussen nostalgiese, mimetiese en neo-fasciste dien. Die Institute for Historical Review (IHR) wat in 1978 in Kalifornië gestig is, is een van die belangrikste organisasies binne die internasionale fascistiese netwerk waarvan die internasionale skakels op die IHR se Revisionistiese kongresse sigbaar word.¹⁴⁸ Die IHR beheer die verspreiding van publikasies na die Historical Review Press in Brittanje en publiseer *The Journal of Historical Review*. Onder lede en ondersteuners van die Instituut val Duitse, Franse, Britse en Amerikaanse Revisioniste,¹⁴⁹ asook neo-Nazi's wêreldwyd, lede van die KKK, 'n aantal Nazi-oorlogsmisdadigers en burgers van sekere Arabiese state.¹⁵⁰

Die Revisioniste word onwetend aangehelp deur ortodokse historici soos die Duitser Ernst Nolte, wat die uniekheid van die Holocaust bevraagteken en poog om die Duitse kollektiewe skuld en die Nazi-era te herinterpreteer. Die sogenaamde *Historikerstreit* wat hierdeur in Duitsland ontketen is, vorm deel van 'n breëre nasionale identiteitskrisis binne die Duitse samelewing, maar die debat skep ook 'n nuwe klimaat waarin die weerstand teen Revisionistiese propagandiste afgebreek word. Die Revisioniste saai verwarring oor die feite van die Holocaust en die grootste gevaar daarvan lê in die invloed wat dit op die waardes en beskouings van die algemene publiek kan hê.¹⁵¹ "The lies of the myth-makers confuse the ignorant and poison the memory of humanity. And when the contemporary witnesses are dead, who knows what effect such obnoxious and cranky falsifications may have in undermining the historical truth about the genocidal abominations? With the passage of time the traumatic impact of such crimes and their memories fades, and myths will increasingly encroach on authentic history."¹⁵²

iii. Die Konserwatiewe Revolusie

Thatcherisme en Reaganisme was die gevolg van 'n intellektuele heroorweging binne die konserwatiewe partye van Brittanje en die VSA gedurende die sewentigerjare. Gelyktydig hiermee het 'n meer radikale vorm van Nuwe Regse-ideologie op die Europese vasteland ontstaan wat gepoog het om die romantiese nasionalisme van die laat negentiende en vroeë twintigste eeue te laat herleef.¹⁵³ Die ideologie van die Neue Rechte in Duitsland is gebaseer op die Konserwatiewe Revolusie-beweging van die Weimar-tyd, 'n losse groepering van intellektuele (waaronder Edgar Jung, Oswald Spengler en Ernst Jünger) wat gekant was teen die tradisionele konserwatisme en die parlementêre demokrasie en wat 'n nuwe revolusionêre nasionalisme wou bewerkstellig. Hulle het in 'n mate gehelp om die weg vir die Nasionaal-Sosialisme voor

¹⁴⁸ Sien bv. M. Schmidt, *The new reich*, pp. 193-210.

¹⁴⁹ Die mees prominente Revisioniste is Robert Faurisson (Frankryk), Arthur Butz (VSA), Wilhelm Stäglich (Duitsland), Ernst Zündel (Kanada), David Irving (Brittanje), en Ditlieb Felderer (Swede). C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 117.

¹⁵⁰ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 167; R. Eatwell, *The Holocaust denial ...*, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-fascism in Europe*, pp. 120-121, 139; Anon., *Holocaust: myths & horrors*, *Survey* 30(2), June 1988, pp. 242-244; M. Schmidt, *The new reich*, p. 205.

¹⁵¹ Sien M. Schmidt, *The new reich*, pp. 124-147; R. Eatwell, *The Holocaust denial ...*, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-Fascism in Europe*, p. 142; S. Sullivan, *Ghosts of the Nazis*, *Newsweek* 109(16), 1987-04-20, pp. 21, 24-25, 27; Anon., 'Ein historisches Recht Hitlers?', *Der Spiegel* 40, 1994-10-03, pp. 83 ev.; J. Leinemann, *Der doppelte Außenseiter*, *Der Spiegel* 22, 1994-05-30, pp. 30-33; R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 168; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 98-99.

¹⁵² Anon., *Holocaust: myths & horrors*, *Survey* 30(2), June 1988, p. 244.

¹⁵³ G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 18; N. O'Sullivan, *The new right: The quest for a civil philosophy in Europe and America*, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 175.

te berei deurdat hul idees akademiëci se intellektuele weerstand teen die Nazi-ideologie verswak het. Hierdie idees herteef in die huidige Nuwe Regses se anti-liberalisme en hul bepleiting van 'n gesagstaat waarin die individu onderhewig sal wees aan die algemene wil. Hulle ondersteun derhalwe nasionale bevrydingsbewegings en etno-pluralisme en is gekant teen die Westerse materialisme en die sogenaamde 'wodka-kola-kultuur'. *Junge Freiheit*, wat hoofsaaklik deur studente beheer word, is die mondstuk van die beweging.¹⁵⁴

Die bekendste en invloedrykste weergawe van hierdie ideologie is egter die Nouvelle Droite in Frankryk wat hoofsaaklik deur GRECE (Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne) verteenwoordig word. GRECE, wat in 1968 deur 'n groep jong intellektuele, waaronder Alain de Benoist, gestig is, het teen 1978 'n mate van openbare aanvaarding begin geniet. Onder die beweging se beskermhare is bekende name in regse en rassistiese kringe soos Robert Faurisson, Hans Eysenck, Konrad Lorenz en Roger Pearson. GRECE het sy eie uitgewery (Copemic), publiseer tydskrifte soos *Nouvelle Ecole* en *Éléments*, en bereik ook die wyer publiek deur middel van *Le Figaro Magazine* (die Saterdag supplement van *Le Figaro*) wat deur hulle oorgeneem is.¹⁵⁵

Die Nouvelle Droite is nie soseer 'n politieke beweging nie, maar 'n intellektuele en kulturele mag wat beweer dat hul idees wetenskaplik gefundeerd is. Die aard van 'n samelewing word volgens hulle eerder deur etniese as ekonomiese faktore bepaal, en daarom het erflikheid 'n belangriker invloed op menslike ontwikkeling as die omgewing. Hulle pas die sosio-biologiese teorieë van Eysenck en Arthur Jensen, wat die intelligensieverskille tussen rasse beklemtoon, aan om hul argumente teen rasvermenging en vir rasverbetering (eugenetika) te ondersteun. Hulle lê klem op die meerderwaardigheid van die sogenaamde Indo-Europese erfenis en dui op die wenslikheid van 'n hiërargiese en aristokratiese samelewing geregeer deur 'n elite. Hulle verwerp derhalwe die beginsels van gelykheid en politieke demokrasie en is gekant teen die materiële politieke en sosiale stelsels van die VSA en USSR, die beginsels van die Marxisme en die humane Joods-Christelike tradisie. Hulle beklemtoon eerder die waardes van 'n vereerde Indo-Europese heidenisme waarby navorsing oor Noorse mites en tradisies en Indo-Europese argeologie aansluiting vind. Die Nouvelle Droite staan daarom simpatiek teenoor 'n transnasionale, Europese identiteit waarin elke volk die reg sal hê om sy eie leefwyse te bewaar.¹⁵⁶

Die Italiaanse weergawe sentreer rondom die sogenaamde Tradisionalisme, 'n alternatiewe kosmologie en geskiedenisfilosofie, in die werke van Julius Evola (1898-1974). Volgens hom was die moderne Westerse wêreld die gevolg van 2000 jaar van agteruitgang en gevolglik het hy 'n verenigde Europa, gegrond op die ewige geestelike waardes van die oorspronklike Tradisie wat hierdie tyd vooraf gegaan het, probeer

¹⁵⁴ M. Schmidt, *The new reich*, pp. 181-182; R. Woods, The radical right: The 'conservative revolutionaries' in Germany, in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 125-127.

¹⁵⁵ C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 97; D. Johnson, The new right in France, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-fascism in Europe*, pp. 235-236; P. Wilkinson, *The new fascists*, p. 101.

¹⁵⁶ Sien D. Johnson, The new right in France, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-fascism in Europe*, pp. 240-241; N. O'Sullivan, The new right ..., in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, pp. 176-177; R. Eatwell, The nature of the right, 2: The right as a variety of 'styles of thought', in R. Eatwell & N. O'Sullivan (eds.), *The nature of the right*, p. 73; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 102, 142-143; S. Sullivan, Europe's fire on the right, *Newsweek* 111(15), 1988-04-11, p. 13; G. Harris, *The dark side of Europe*, p. 18.

bevorder. Evola het 'n groot invloed op die Italiaanse na-oorlogse fascistiese kultuur gehad. Die werke wat hy sedert die twintigerjare geskryf het, het van okkulte, mitologiese en fascistiese bronne 'n opstand teen die moderne wêreld en dié se gelykmakende demo-liberalisme gesmee, en daardeur 'n bloudruk geskep vir 'n nuwe wêreld wat weereens op die hiërargiese Tradisie gebaseer sou wees.¹⁵⁷

Die Nuwe Regses verwerp geweld en konsentreer eerder op die beïnvloeding van die openbare mening deur mense se sienings en waardestrukture te verander. Hulle bevorder nie openlik fascistiese of blanke heerssugtige idees nie, maar vorm 'n intellektuele forum waarin elitisme, pan-Europese en kwasifascistiese idees ontwikkel word. Dit dien as 'n platform vir die regse interpretasie van sosiale, ekonomiese, rasse, kulturele, genetiese en historiese temas. Daardeur verskaf dit ook indirek grondredes vir denkwyses wat apartheid, anti-liberalisme en anti-kommunisme voortbring, en tot dade van terrorisme en geweld teen die beweerde bronne van verval lei. Die Nuwe Regses bied 'n totale lewensbeskouing wat die verval van die huidige era diagnoseer en vooruitsigte bied van 'n supra-individuele redding in 'n nuwe era van uitmuntendheid, nasionale uniekheid en kulturele eiesoortigheid. Beide Evola en enkele stigters van GRECE het noue kontakte met die Revisionisme en was ook betrokke by pro-Nazi vorme van die Italiaanse en Franse fascisme gedurende die dertigerjare. Die Nuwe Regses speel derhalwe 'n belangrike rol in die internasionalisering van die fascisme. Evola se werke is al in verskeie tale vertaal en studiesentra is in Italië, Frankryk en Mexiko gestig. GRECE se literatuur is in Engels, Portugees en Italiaans vertaal en daar bestaan verspreide studiekeringe in Luxembour en Switserland. 'n Uitlaat vir hul idees word ook gevind in die Duitse Thule Seminaar, *Scorpion* in Brittanje en *Vouloir* in België.¹⁵⁸

iv. Revolusionêre Nasionalisme

Die term Revolusionêre Nasionalisme verwys na groepe wat alle tussenoorlogse fascistiese regeringstelsels, insluitende Fascisme en Nazisme, as rolmodelle verwerp en eerder inspirasie uit meer randstandige bewegings put. Dit is 'n meer 'linkse' vorm van fascisme (dit wil sê anti-kapitalisties, maar nie sosialisties nie) wat soms Strasserisme genoem word, verwysend na die ideologiese faksie binne die Nazisme wat in die twintigerjare deur die broers Otto en Gregor Strasser gelei is. Moderne Strasserisme het basies te doen met die politiek van die Derde Posisie wat probeer om 'n derde weg tussen die kommunisme en liberalisme te vind.¹⁵⁹ Die beweging gebruik ook terme soos 'nasionaal-demokrasie' en 'die politieke soldaat' en het baie in gemeen met die ideologie van die Nuwe Regses. Vir hulle gaan dit egter nie net om 'n kulturele revolusie nie, maar deur gelyktydig op die ideologiese en paramilitêre fronte te werk, poog hulle om 'n nuwe tipe elite, wat fisiese heroïsme en die spirituele sal verenig, te skep.¹⁶⁰

¹⁵⁷ R. Griffin (ed.), *Fascism*, pp. 315, 343; R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 169.

¹⁵⁸ C. Ó'Maoláin, *The radical right*, p. 98; P. Wilkinson, *The new fascists*, pp. 101, 143; R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 169.

¹⁵⁹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 166.

¹⁶⁰ R. Griffin (ed.), *Fascism*, p. 315.

c. Hoofkenmerke van die na-oorlogse fascisme

i. Organisasoriese ingewikkeldheid en ideologiese verskeidenheid

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die na-oorlogse fascisme feitlik al die organisatoriese vorme van politieke aktiwiteit omvat. Fascistiese verskynsels wissel van pseudo-demokratiese politieke partye, drukgroepe, internasionale en nasionale sambreelorganisasies, pseudo-akademiese instansies, uitgewerpe, tydskrifte en adreslyste tot plaaslike besprekingsgroepe en terroristeselle. 'n Belangrike rol word ook gespeel deur 'n aantal geheime beskermhare wat finansiële ondersteuning bied en die verskeie individue wat dit op hulself neem om die verskillende wetenskaplike, joernalistieke en propagandistiese ideologiese basisse aan die subkultuur te verskaf. Die fascistiese subkultuur is egter uiters onstabiel en onbestendig en daar vind 'n voortdurende vorming en ontbinding van bewegings en alliansies langs die meer stabiele formasies plaas. Hierdie chroniese strukturele swakheid veroorsaak dat daar feitlik geen beweging op nasionale of internasionale vlak is met die vermoë om 'n nuwe *lingua franca* uit die ou en nuwe dialekte van palingenetiese ultra-nasionalisme en sy organisasies te vorm nie. Die lidmaatskap van die meeste groeperings is ook uiters gering en selfs die grootste na-oorlogse fascistiese bewegings het te min ondersteuning om werklik 'n bedreiging vir die Westerse demokrasie te word.¹⁶¹

ii. Ideologiese en organisatoriese vernuwing

Alhoewel die fascisme nie meer 'n belangrike nasionale revolusionêre mag is nie, het dit wel vanweë sy vermoë om by die veranderende na-oorlogse werklikheid aan te pas, moontlikhede as 'n politieke mag. Behalwe vir ideologiese aanpassings, behels hierdie vernuwing ook 'n tegnologiese aspek soos die gebruik van rekenaars en die skep van rekenaarspeletjies. Daar is ten minste agt sodanige speletjies, waaronder die *Anti Türkentest* vervaardig in 1986 in Buchenwald deur Hitler & Hess, die *Ariertest* vervaardig deur Adolf Hitler Software Ltd., en *KZ Manager*, wat in Duitsland, Oostenryk en Nederland versprei word. In die speletjies word die speler se vermoë om tussen Ariërs en Jode te onderskei en om 'n Nazi-doodskamp te beheer, getoets. Die speletjies is op die Holocaust gebaseer, maar die Jode word dikwels deur Turke vervang soos op een speletjie waar 'n afbeelding van Hitler sê: "I'm coming back! And then I put all Tuerks into the Gas-Room!" [sic]¹⁶² 'n Meningsopname onder hoërskoolleerlinge in Oostenryk het aangetoon dat 40% bewus was van die speletjies, terwyl 22% dit al gesien het. Volgens 'n woordvoerder van die Simon Wiesenthal Sentrum in Los Angeles is die speletjies die werk van neo-Nazi propagandiste wat, deur middel van 'n tegnologie wat relatief vreemd aan die ouers is, jong volgelinge vir hul bewegings soek.¹⁶³

Wat ideologiese vernuwing betref, neem fascistiese groepe soms kontemporêre sake soos VIGS en feminisme op, terwyl die vereniging van Duitsland tot 1989 'n prominente kwessie vir Duitse groepe was. Daar was ook pogings om die sogenaamde Groen groepe te infiltrer, omdat die ekologie as 'n Trojaanse

¹⁶¹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 170.

¹⁶² SWC, *The neo-Nazi movement in Germany*, p. 26.

¹⁶³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 170; SWC, *The neo-Nazi movement in Germany*, pp. 26-27; Anon., Terminator III, in J. Keith (ed.), *Secret and suppressed*, p. 97.

Perd beskou is waarmee fascistiese idees tot binne die ortodokse politieke debat gebring kon word. Die belangrikste ideologiese veruwing van die na-oorlogse periode was egter 'n direkte uitvloeisel van die fascisme se organisatoriese internasionalisasie, naamlik 'n internasionale of universele interpretasie van die fascisme as 'n stryd om beginsels wat na regte die basis van die sosio-politiek in elke land behoort te vorm, op dieselfde manier as wat sosialiste en liberaliste hul waardes as vanselfsprekend beskou.¹⁶⁴

iii. Die internasionalisering van die fascisme

Hierdie internasionale dimensie is nie bloot 'n dekmantel vir die behoud van kontakte tussen ekstremiste nie. Omdat dit terugval op die vroeëre fascistiese ideale van 'n Europese broederskap, vorm dit 'n sleutelement in die kontinuïteit van fascistiese denke en aksies. Alhoewel die Italiaanse beweging as inspirasie vir ander groepe gedien het, was die Fascisme gedurende die twintigerjare 'n streng nasionalistiese mag. Eers teen die laat twintigerjare het Fascistiese leiers van die internasionale implikasies van hul strewes bewus geword. Teen 1933 het Duitsland Rome as 'n soort Nazi-mekka vervang en met die uitbreek van die Spaanse Burgeroorlog in 1936 het die internasionale fascisme teen die internasionale bolsjewisme te staan gekom. Sedert die veertigerjare het die idee van 'n verenigde Europa deel geword van fascistiese propaganda. Beide Oswald Mosley en die manifesto van Mussolini se Salò Republiek het die totstandkoming van 'n Europese Gemeenskap bepleit, omdat geglo is dat slegs die bevordering van 'n nuwe Europese patriotisme die verval van Europa kon keer. Die Franse, Deense, Nederlandse, Belgiese en ander vrywilligers wat in die Waffen-SS geveg het, is as 'n bewys gesien dat Europa wel verenig kon word.¹⁶⁵

Sedertdien is verskeie neo-Nazi en neo-fascistiese groepe gevorm om internasionale aktiwiteite van 'n propagandistiese en terroristiese aard te koördineer, en daar bestaan 'n wye netwerk van individuele organisasies waarvan sommige selfs tot by nie-Europese terroristegroepe soos die PLO, strek. Die konfederale siening van 'n 'Europa van Volke' is 'n belangrike onderdeel van die kontemporêre fascisme wat gekant is teen die amptelike Europese Gemeenskap se plurale demokrasie. Hulle glo dat die samewerking tussen alle lande wat 'n eie fascistiese revolusie deurgemaak het, die proses van verval in Europa sal keer en die vasteland se geboortereg as die middelpunt van 'n meerderwaardige beskawing sal herstel. Die pan-Europeërs deel 'n afkeur aan die gelykheidsleer, Amerikaanse en Russiese oorheersing en staan 'n apartheidsvorm van rassisme voor waarvolgens sterk volke elk in hul eie tuisland woon. Hierdie siening strek tot by die Kroatse, die Walliesers en die Bretonse nasionaliste, en verklaar bande tussen separatiste onder hierdie volke en fascistiese groepe.¹⁶⁶

¹⁶⁴ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 171.

¹⁶⁵ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 171; S.J. Woolf, Introduction, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 14; G. Harris, *The dark side of Europe*, pp. 28-31. Die Waffen-SS het bestaan uit meer as 1 miljoen vrywilligers uit 11 lande waaronder ook Kroatiese Moslems en ander nie-Europeërs (Sien bv. E.W.W. Fowler, *Nazi regalia*, pp. 99, 117). Die fascisme se eenaardige bande met die Arabiere en PLO kan waarskynlik na hierdie groepe, en 'n gemeenskaplike anti-Semitisme, terugvoer word.

¹⁶⁶ R. Griffin, *The nature of fascism*, pp. 171-172; G. Harris, *The dark side of Europe*, pp. 28-29.

Woolf wys egter op die internasionale fascistiese beweging se onlogiese idees en veral die teenstrydighede tussen die nasionalisme van alle fascistiese bewegings en die fascisme se internasionale strewes.¹⁶⁷ Die sogenaamde Nuwe Orde sou die oorwinning van sekere fascistiese groepe oor ander beteken. Die nasionalisme van die Nazi Nuwe Orde was nie werklik trans-nasionaal nie, maar eerder 'n rasbewuste vorm van nasionalisme waarin die Duitsers dominant sou wees.¹⁶⁸ Volgens Krejčí is daar daarom nie enige kwessie van 'n Fascistiese of Nasionaal-Sosialistiese Internasionaal nie, maar slegs tydelike taktiese samewerking tussen volke met soortgelyke regeringstelsels en belange.¹⁶⁹ Een van die prominentste leiers van die neo-Nazi beweging in Duitsland, Michael Kühnen, het dan ook in die laat tagtigerjare daarop gewys dat alhoewel bande met 'medestryders' in die suidelike Europese lande soos Spanje en Italië, gekweek moet word, hulle nooit 'kamerade' kan wees nie: "During the time of struggle, ... we must use our friends abroad, but after the seizure of power, we would have to make a careful racial selection. From the Aryan point of view, these inferior peoples might be allowed to continue to embrace fascism, ... but no dark foreigner could ever be a real National Socialist."¹⁷⁰

Ten spyte hiervan kan die aantrekkingskrag van die rasbewuste vorm van nasionalisme nie onderskat word nie. Die Nazi-filosof Alfred Rosenberg het reeds in 1930 daarop gewys dat die bloed (met ander woorde ras) die mite of dryfveer van die twintigste eeu is: "Today a new faith is awakening - the Mythos of the blood; the belief that to defend the blood is also to defend the divine nature of man in general."¹⁷¹ Volgens Hermann Rauschning het Hitler na bewering in privaatgesprekke ook daarop gewys dat nasionalisme iets van die verlede is en dat dit deur 'n rassekonsep vervang moes word: "... 'The historically grown peoples will not be the determining concept in the future; but the race concept, which is hidden behind it 'In place of it (customary local nationalism), there will be comprehension among the members of the same valuable master-race, though they speak different languages.' "¹⁷²

Hierdie idee van Rasse-Nasionalisme of Rasse-Sosialisme was na 1945 onaanvaarbaar as 'n politieke ideologie. Tog het dit sedert die tagtigerjare 'n groeiende politieke beweging in die Westerse wêreld onder rassistiese groeperings, en veral dié wat die sogenaamde 'Renaissance van die Wit Man' voorstaan, geword. Hierdie bewegings glo dat die blanke ras in 'n oorlewingsstryd gewikkel is en hom deur middel van propaganda, demografie (verhoogde geboortesfer) en gewapende bedrywighede, moet voorberei op die komende 'heilige rasse-oorlog' wat onafwendbaar is. Inspirasie hiervoor word geput uit boeke soos *The Turner Diaries*,¹⁷³ wat al die *Mein Kampf* van die tagtigerjare genoem is. Dit is deur William Pierce, die sekretaris van die neo-Nazi National Alliance in die VSA, geskryf en handel oor 'n fascistiese revolusie wat

¹⁶⁷ S.J. Woolf, Introduction, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 15.

¹⁶⁸ Sien S.J. Woolf, Introduction, in S.J. Woolf (ed.), *European fascism*, p. 15; H. Von Maltitz, *The evolution of Hitler's Germany*, p. 235.

¹⁶⁹ J. Krejčí, Introduction: concepts of right and left, in L. Cheles (ed.) et al., *Neo-fascism in Europe*, p. 4.

¹⁷⁰ I. Hasselbach, *Führer-Ex*, p. 168.

¹⁷¹ A. Rosenberg, *The myth of the twentieth century*, p. 65.

¹⁷² H. Rauschning, *Gespräche mit Hitler*, pp. 218-220, soos aangehaal in H. Von Maltitz, *The evolution of Hitler's Germany*, pp. 233-234.

¹⁷³ Die boek wat in 1978 onder die pseudo-naam Andrew Macdonald, verskyn het, het al ten minste twee keer as ngljn vir wit terroristegroep gediën, nl. *The Order* waarvan die leier, Robert Mathews, in die vroeë 1980s in 'n skietvoorval deur die FBI gedood is, en waarskynlik ook vir die bomaanval in 1995 in Oklahoma. Sien H. Löw, The cult of violence: The Swedish racist counterculture, in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 70, 76; M. O'Regan, Regse militante nou Amerika se nagmerrie, *Rapport*, 1995-04-30, p. 25.

Amerika en uiteindelik die wêreld oorneem.¹⁷⁴ Volgens Tommy Rydén, leier van die Kerk van die Skepper in Swede: "The holy fight for the survival ... of our people is universal, the murder of a child in South Africa is an attack on us, the imprisonment of an activist in France is an aggression against us. For us there is only one race and one fight'.¹⁷⁵

Rydén beklemtoon hiermee die universele karakter van die fascistiese stryd om selfbehoud en nasionale grootsheid. In die voorafgaande bladsye is dan ook aangetoon dat die algemene fascisme 'n ingewikkelde politieke ideologie is wat veral sedert die einde van die Tweede Wêreldoorlog 'n verskeidenheid openbaringsvorme omvat het. Verskeie ondersteuners van die Duitse en Italiaanse fascistiese regeringstelsels gedurende die dertiger- en veertigerjare, het na die oorlog steeds hul ideologiese beskouings uitgedra. Die oorsigtelike bespreking van die ontwikkeling van die fascisme na 1945 het verder aangedui dat die fascistiese ideologie vanweë die behoud van onderlinge individuele en organisatoriese verbintenisse op 'n internasionale vlak en 'n vereenselwiging met elemente vanuit die regse ekstremistiese politiek, bly voortbestaan en selfs verder ontwikkel het. Gevolglik bestaan daar vandag verskeie mimetiese, nostalgiese en neo-fascistiese variasies daarvan. Ten spyte van onderlinge verskille, het al hierdie bewegings 'n ideologiese mitiese kern wat fokus op die herskepping van die nasionale gemeenskap, in gemeen, en sekere ideaal-tipes kerndeeds waaraan alle fascistiese bewegings uitgeken kan word, kan ook onderskei word. Hierdie gemeenskaplike ideologiese onderdele sluit onder meer die populistiese ultra-nasionalisme, rassisme, revolusionisme, elitisme, outoritarisme, eklektisisme, modernisme en 'n gekantheid teen die liberalisme, demokrasie, kommunisme, rasionalisme en materialisme in.

Suid-Afrika het geensins hierdie invloed vrygespring nie en was sedert die twintiger- en dertigerjare, soos baie ander Westerse lande, ook deur die ideologie geraak. Gevolglik het die fascisme gedurende die tussenoorlogse periode, maar ook in die periode sedert die Tweede Wêreldoorlog tot die huidige, as een van die belangrikste vormende magte van die twintigste eeu, verskillende groepe in Suid-Afrika volgens omstandighede laat ontstaan wat elk die fascistiese beginsels op hul eie manier vertolk het. Hierdie bewegings het kontak met hul buitelandse eweknieë behou en hul ontstaan en ontwikkeling kan daarom nie van die ontwikkelingsgeskiedenis van die verskynsel in die buiteland losgemaak word nie. Daar sal vervolgens oorsigtelik na die plaaslike voorkoms van die fascisme gedurende die sogenaamde Fascistiese Era van die twintiger-, dertiger- en veertigerjare gekyk word, alvorens die daaropvolgende nostalgiese, mimetiese en neo-fascistiese manifestasies daarvan in Suid-Afrika bespreek word.

¹⁷⁴ Anon., White renaissance, *The South African Patriot* 20, October - December 1983, p. 3; C. Ó'Maoláin, *The radical right*, pp. 377-378; H. Löw, The cult of violence ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, pp. 75-76.

¹⁷⁵ H. Löw, The cult of violence ..., in T. Björge & R. Witte (eds.), *Racist violence in Europe*, p. 75.